

Ny bibliotekslag

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2012/13:147 Ny bibliotekslag jämte 26 motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen.

Propositionens förslag innebär att bibliotekslagen anpassas till de omvärldsförändringar som har skett sedan den nuvarande bibliotekslagens (1996:1596) tillkomst. Därtill tillgodoses behovet av ökad samordning och uppföljning.

I förslaget definieras vad som avses med det allmänna biblioteksväsendet och vad som ska vara det allmänna biblioteksväsendets syfte och ändamål. Bibliotekens betydelse för att främja litteraturens ställning lyfts fram. Vidare förtydligas och utvidgas bibliotekens uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt vissa prioriterade grupper. Folkbiblioteken får också i uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning.

Vid folkbiblioteken ska allmänheten enligt förslaget avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur oavsett publiceringsform, dvs. oavsett om den tillhandahålls i fysisk form eller digitalt såsom e-böcker.

Förslaget innebär vidare att ett grundläggande kvalitetskrav införs när det gäller folkbibliotekens utbud av medier och tjänster. Ansvarsfördelningen mellan olika biblioteks huvudmän tydliggörs. Folkbiblioteken ska även fortsättningsvis vara ett kommunalt ansvar.

Den nya bibliotekslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

Kulturutskottet har inhämtat utbildningsutskottets yttrande över propositionen jämte följdmotioner (yttr. 2012/13:UbU4y).

Kulturutskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 20 reservationer från respektive Socialdemokraterna, Miljöpartiet de gröna och Vänsterpartiet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	8
Ärendet och dess beredning	8
Bakgrund	8
Propositionens huvudsakliga innehåll	8
Utskottets överväganden	9
Avslag på propositionen	9
Det allmänna biblioteksväsendet	9
Ansvar för biblioteken	12
Bibliotekspersonal	14
Folkbibliotek	16
Folkbibliotekens läsfrämjande uppgift	17
Avgiftsfrihet vid folkbiblioteken	18
Skolbibliotek och bibliotek i förskolan	20
Samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet	22
Ansvar för samverkan och uppföljning	23
Lagförslaget i övrigt	26
Övriga frågor	26
Reservationer	29
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (V)	29
2. Öppna bibliotek för alla, punkt 2 (MP, V)	29
3. Arbetsplatsbibliotek m.m., punkt 3 (V)	30
4. Ansvar för biblioteken, punkt 5 (V)	31
5. Bibliotekspersonal, punkt 6 (S, MP, V)	31
6. Kompetens, punkt 7 (S)	32
7. Folkbibliotek, punkt 8 (MP, V)	33
8. Avgiftsfrihet för alla medier, punkt 9 (S)	34
9. Avgiftsfrihet för alla medier, punkt 9 (MP, V)	35
10. Avgiftsfrihet vid folkbiblioteken, punkt 10 (S)	36
11. Finansiering av e-böcker, punkt 11 (V)	36
12. Skolbibliotek, punkt 12 (S)	37
13. Skolbibliotek, punkt 12 (MP)	38
14. Skolbibliotek, punkt 12 (V)	38
15. Bibliotek i förskolan, punkt 13 (V)	39
16. Samverkan, punkt 14 (MP)	40
17. Nationell biblioteksstrategi, punkt 15 (S, MP, V)	41
18. Uppföljning, punkt 16 (S)	42
19. Biblioteksersättningen, punkt 18 (MP)	43
20. Digitala bibliotek, punkt 19 (V)	44
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	45
Propositionen	45
Följdmotionerna	45
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	48

<i>Bilaga 3</i>	
Reservanternas lagförslag	51
<i>Bilaga 4</i>	
Utbildningsutskottets yttrande	53

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 1 (V)

2. Öppna bibliotek för alla

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP)
yrkande 1.

Reservation 2 (MP, V)

3. Arbetsplatsbibliotek m.m.

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 6.

Reservation 3 (V)

4. Särskilda målgrupper inom det allmänna biblioteksväsendet

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr10 av Adam Marttinen (SD).

5. Ansvar för biblioteken

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 4 (V)

6. Bibliotekspersonal

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande
3,

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 3 och

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP)
yrkande 4 i denna del.

Reservation 5 (S, MP, V)

7. Kompetens

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande
4.

Reservation 6 (S)

8. Folkbibliotek

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 5 och
2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP)
yrkande 2.

Reservation 7 (MP, V)

9. Avgiftsfrihet för alla medier

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande
5 och

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP)
yrkande 3.

Reservation 8 (S)

Reservation 9 (MP, V)

10. Avgiftsfrihet vid folkbiblioteken

Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag i de delar som
avser 9 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2012/13:147 i
denna del och avslår motion

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande
6.

Reservation 10 (S)

11. Finansiering av e-böcker

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 9.

Reservation 11 (V)

12. Skolbibliotek

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande
7,

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 7 och

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP)
yrkande 4 i denna del.

Reservation 12 (S)

Reservation 13 (MP)

Reservation 14 (V)

13. Bibliotek i förskolan

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 8.

Reservation 15 (V)

14. Samverkan

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP)
yrkande 6.

Reservation 16 (MP)

15. Nationell biblioteksstrategi

Riksdagen avslår motionerna

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande
1,

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 2 och

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkan-
dena 5 och 7.

Reservation 17 (S, MP, V)

16. Uppföljning

Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag i de delar som
avser 18 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2012/13:147 i
denna del och avslår motion

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande
2.

Reservation 18 (S)

17. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag i den mån lag-
förslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit under punkterna 10
och 16. Därmed bifaller riksdagen proposition 2012/13:147 i denna
del.

18. Bibliotekszsättningen

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP)
yrkande 8.

Reservation 19 (MP)

19. Digitala bibliotek

Riksdagen avslår motion

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 10.

Reservation 20 (V)

Stockholm den 3 oktober 2013

På kulturutskottets vägnar

Gunilla Carlsson i Hisings Backa

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Ulf Nilsson (FP), Cecilia Magnusson (M), Anne Marie Brodén (M), Peter Johnsson (S), Göran Montan (M), Kerstin Engle (S), Gustaf Hoffstedt (M), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S), Per Lodenius (C), Isak From (S), Amir Adan (M), Tina Ehn (MP), Lars-Axel Nordell (KD), Margareta Larsson (SD) och Bengt Berg (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlas proposition 2012/13:147 Ny bibliotekslag samt 26 motionsyrkanden som har väckts med anledning av motionen.

Bakgrund

Den nuvarande bibliotekslagen (1996:1597), som trädde i kraft den 1 januari 1997, är en ramlag som anger övergripande principer och riktlinjer för det offentligt finansierade biblioteksväsendet. Syftet med lagen var främst att säkerställa avgiftsfria boklån och ett över hela landet fungerande biblioteksnätverk.

Sedan lagen trädde i kraft har biblioteksväsendet genomgått stora förändringar. Bland annat har den digitala utvecklingen påverkat såväl medievanor som användning av bibliotekens utbud av medier och tjänster. Vidare har sättet att framställa och distribuera kultur- och informationsbärande medier förändrats i grunden. I promemorian Ny bibliotekslag (Ds 2012:13) lämnades förslag till ny bibliotekslag. Syftet med förslaget var främst att möta de omvärldsförändringar som skett sedan 1997.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen en ny bibliotekslag. Förslaget innebär att lagen anpassas till de omvärldsförändringar som har skett sedan den nuvarande bibliotekslagens (1996:1596) tillkomst. Därtill tillgodoses behovet av ökad samordning och uppföljning.

I förslaget definieras vad som avses med det allmänna biblioteksväsendet och vad som ska vara det allmänna biblioteksväsendets syfte och ändamål. Bibliotekens betydelse för att främja litteraturens ställning lyfts fram. Bibliotekens uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt vissa prioriterade grupper förtydligas och utvidgas. Folkbiblioteken föreslås också få i uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. Vid folkbiblioteken ska allmänheten enligt förslaget avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur oavsett publiceringsform, dvs. oavsett om den tillhandahålls i fysisk form eller digitalt såsom e-böcker.

Förslaget innebär vidare att ett grundläggande kvalitetskrav införs när det gäller folkbibliotekens utbud av medier och tjänster samt att ansvarsfördelningen mellan olika biblioteks huvudmän tydliggörs. Folkbiblioteken ska enligt förslaget även fortsättningsvis vara ett kommunalt ansvar.

Den nya bibliotekslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2014.

Utskottets överväganden

Avslag på propositionen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om avslag på propositionen. Utskottet återkommer i det följande till frågan om antagande av propositionens förslag.

Jämför reservation 1 (V).

Motionen

Bengt Berg m.fl. (V) föreslår i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 1 att riksdagen ska avslå propositionen. Vänsterpartiet vill se ett förslag från regeringen som stoppar biblioteksnedläggningarna och ökar kvaliteten och tillgängligheten. Det behövs, enligt Vänsterpartiet, ett förslag som verkar mot den nedåtgående trenden för bibliotek, biblioteksfilialer, bokbussar, skolbibliotek och bemanning med kvalificerade bibliotekarier.

Utskottets ställningstagande

Det nu framlagda förslaget till ny bibliotekslag bygger på departementspromemorian Ny bibliotekslag (Ds 2012:13) som har utarbetats av Kulturdepartementet. Förslaget har remissbehandlats. Av det följande framgår att utskottet välkomnar förslaget, som innebär en anpassning till de omvärldsförändringar som skett sedan nuvarande bibliotekslag trädde i kraft. Vidare tillgodoses behovet av ökad samordning och uppföljning inom biblioteksväsendet. Riksdagen bör därför avslå motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 1.

Det allmänna biblioteksväsendet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att biblioteken ska vara tillgängliga även för människor som vistas i vårt land utan tillstånd. Riksdagen avslår också ett motionsyrkande om arbetsplatsbibliotek och ett motionsyrkande om att bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet inte ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer som har annat modersmål än svenska.

Jämför reservationerna 2 (MP, V) och 3 (V).

Propositionen

Den inledande paragrafen i 1996 års bibliotekslag slår fast att lagen innehåller bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet. Med detta avses den biblioteksverksamhet som i huvudsak finansieras med offentliga medel. För att förtydliga ramen för bibliotekslagen föreslår regeringen nu att motsvarande bestämmelse i den nya lagen också ska ange de delar som det allmänna biblioteksväsendet består av, dvs. folkbiblioteken, skolbiblioteken, högskolebiblioteken, den regionala biblioteksverksamheten (tidigare länsbiblioteken), lånecentraler och övriga offentligt finansierade bibliotek. Detta innebär inte någon förändring i sak, utan avsikten med en uppräknings är att underlätta för läsaren av lagen att få en överblick över vilka verksamheter som omfattas.

Begreppet övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet innebär att biblioteksverksamhet som har en offentlig huvudman och som till övervägande del finansieras med anslag från det allmänna omfattas av begreppet, medan en biblioteksverksamhet med en enskild huvudman som får en liten del av sin finansiering genom bidrag från det allmänna faller utanför tillämpningsområdet. Exempel på de bibliotekstyper som ryms inom begreppet övriga offentligt finansierade bibliotek är bl.a. nationalbiblioteket (Kungl. biblioteket), myndighetsbibliotek, sjukhusbibliotek, depåbibliotek, folkhögskolebibliotek och olika specialbibliotek.

Förslaget innebär vidare att begreppet länsbibliotek helt utgår ur lagen och ersätts med begreppet regional biblioteksverksamhet.

Regeringen föreslår vidare en ändamålsparagraf i lagen, där det slås fast att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska vidare, enligt förslaget, främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Med biblioteksverksamhet avses enligt propositionen förutom folkbibliotek även andra bibliotekstyper och verksamhetsformer såsom bokbussar och uppsökande biblioteksverksamhet. Denna föreslagna ändamålsbestämmelsen ska omfatta hela det allmänna biblioteksväsendet.

I den nuvarande bibliotekslagen anges att alla medborgare ska ha tillgång till ett folkbibliotek. Ordet medborgare kan uppfattas som att det innefattar ett krav på svenskt medborgarskap och ersätts därför i förslaget av ordet alla.

Regeringen föreslår att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bl.a. genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel på ett sätt så att de kan ta del av information. Biblioteken ska också ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bl.a. genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska och på lättläst svenska. Genom

den föreslagna bestämmelsen tydliggörs att de nationella minoriteterna och minoritetsspråken har en särställning i Sverige dels genom åtagandena i ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2), dels enligt stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3).

I propositionen föreslås vidare att varje landsting och de kommuner som inte ingår i ett landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet. Ändamålet med den regionala biblioteksverksamheten ska vara att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.

I propositionen finns också bestämmelser om övrig biblioteksverksamhet, där det föreslås att det ska finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen. Dessa bibliotek ska svara för biblioteksservicen inom de områden som anknuter till utbildning och forskning vid universitetet eller högskolan. För en kompletterande informations- och medieförsörjning ska det finnas en eller flera lånecentraler.

Motionerna

Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) anför i motion 2012/13:Kr11 yrkande 1 att biblioteken ska vara öppna och tillgängliga även för människor som vistas i vårt land utan tillstånd, s.k. papperslösa. I motionen framförs att det allmänna biblioteksväsendet bör ägna särskild uppmärksamhet åt människor utan papper så att de får möjlighet att nyttja biblioteksväsendets resurser.

Bengt Berg m.fl. (V) anför i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 6 att biblioteken även bör bedriva uppsökande verksamhet och att bibliotek i högre grad än i dag bör inrättas på bl.a. arbetsplatser men också sjukhus och andra institutioner. Vänsterpartiet framhåller att arbetsplatsbibliotek, t.ex. vägkrogsbiblioteken för lastbilschaufförer, fyller en viktig funktion.

Adam Marttinen (SD) anför i motion 2012/13:Kr10 att bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet inte ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer som har annat modersmål än svenska.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen i propositionen föreslår en förändring i förhållande till nu gällande lag, som innebär att begreppet medborgare ska tas bort och ersättas med en formulering om att folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla. Utskottet delar regeringens bedömning att det är angeläget att det inte råder någon tvekan om att bibliotekens tillgänglighet inte är begränsad på grundval av medborgarskap. Utskottet välkomnar därför förslaget att ordet medborgare, som kan uppfattas som att det innefattar krav på svenskt medborgarskap, nu ska ersättas av ordet alla.

Utskottet konstaterar att den nya bibliotekslagens 1 § avgränsar dess tillämpningsområde och definierar det allmänna biblioteksväsendet som bestående av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet. I propositionen tydliggörs att detta avser biblioteksverksamhet som i huvudsak finansieras med offentliga medel. Ett sådant exempel kan vara ett sjukhusbibliotek. Det finns inget lagstadgat krav på att sjukhus ska tillhandahålla sjukhusbibliotek. De sjukhusbibliotek som är offentligt finansierade faller dock inom ramen för bibliotekslagens tillämpningsområde.

När det gäller arbetsplatsbibliotek anser utskottet att dessa, i den mån de inte faller inom lagens tillämpningsområde, är en fråga för berörda aktörer. För exempelvis vägkrogsbibliotek är det en fråga för vägkrogarna efter önskemål från t.ex. lastbilschaufförer och åkare. Utskottet anser i och för sig att det är angeläget att alla har möjlighet att låna böcker men anser inte att det finns någon anledning, och att det därtill vore olämpligt, att införa sådana bestämmelser i lag.

I fråga om bibliotekens uppsökande verksamhet konstaterar utskottet att t.ex. bokbussar ingår i den mångfald av aktiviteter som bedrivs av biblioteken och som också omfattas av begreppet biblioteksverksamhet. När det gäller folkbiblioteken föreslås att dessa ska vara anpassade efter användarnas behov, vilket bl.a. innebär att de önskemål och synpunkter som användarna har ska beaktas.

Utskottet finner det självklart att bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt grupper som möter hinder av språklig eller annan art för att de ska kunna ta del av litteratur.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 1, 2012/13:Kr9 (V) yrkande 6 och 2012/13:Kr10 (SD).

Ansvar för biblioteken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om kommunernas ansvar vid nedläggning av bibliotek.

Jämför reservation 4 (V).

Propositionen

Regeringen föreslår en bestämmelse om fördelningen av ansvaret för det offentligt finansierade biblioteksväsendet. Kommunerna, landstingen, staten och, i fråga om vissa skolor, enskilda ska vara bibliotekshuvudmän. Kommunerna ska ansvara för folkbiblioteken. I enlighet med bestämmelserna i 2 kap. skollagen (2012:800) ska kommuner, landsting, staten eller enskilda huvudmän ansvara för skolbiblioteken. Landstingen och de kommuner som inte ingår i ett landsting ska ansvara för den regionala biblioteksverksamheten. För högskolebibliotek vid universitet och högskolor som omfattas

av högskolelagen (1992:1434) ska staten ansvara, liksom för lånecentralerna. För övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet ska den som enligt särskilda bestämmelser är huvudman för verksamheten ansvara.

De föreslagna bestämmelserna motsvarar i allt väsentligt bestämmelserna i den nu gällande lagen, men med vissa modifieringar. En sådan förändring är ansvaret för skolbiblioteken, som enligt den nuvarande lagen ligger på kommunerna. Enligt 2 kap. 36 § skollagen har enskilda huvudmän inom skolväsendet ett självständigt ansvar för att deras elever har tillgång till skolbibliotek. Kommunerna har inte något ansvar enligt skollagen för att så sker, utan ansvarar endast för sina egna elevers tillgång till skolbibliotek. Den föreslagna bestämmelsen tydliggör vilka skolbibliotek som respektive huvudman ansvarar för.

I den föreslagna bestämmelsen tydliggörs också att enskilda aktörer som på uppdrag av staten eller en kommun bedriver verksamheten inte ska kunna undandra sig det biblioteksansvar som åligger en offentlig huvudman. I propositionen föreslås därför att även om ett kommunalt eller statligt bibliotek drivs av någon annan ansvarar huvudmannen för att utövaren följer bestämmelserna i lagen.

Motionen

Bengt Berg m.fl. (V) understryker i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 4 att kommunerna bör ha i uppgift att visa att biblioteksverksamhet säkras för innevånarna på annat sätt när nedläggning av bibliotek kommer på tal. Det bör finnas regler som syftar till att en anmälan ska göras till länsstyrelsen för att pröva om en nedläggning är skäligen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det i propositionen stadgas att varje kommun ska ha folkbibliotek liksom att kommunerna ansvarar för folkbiblioteken. Utskottet anser att utformningen av biblioteksverksamheten är en fråga för kommunerna.

Utskottet avstyrker motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 4.

Bibliotekspersonal

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en ny paragraf i bibliotekslagen, som reglerar bibliotekspersonalens kompetens, samt motionsyrkanden om tillkännagivanden om krav på utbildad personal vid biblioteken. Utskottet hänvisar bl.a. till att folkbibliotekens verksamhet är ett kommunalt ansvar.

Jämför reservationerna 5 (S, MP, V) och 6 (S).

Motionerna

Gunilla Carlsson i Hisings Backa m. fl. (S) anför i kommittémotion 2012/13:Kr8 yrkande 3 att bibliotekens användare är beroende av biblioteksanställda med adekvat kompetens för sina respektive arbetsuppgifter och att en bestämmelse om kompetens därför bör införas i bibliotekslagen.

I samma motions yrkande 4 anför Socialdemokraterna att riksdagen bör anta regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att det i lagen införs en ny paragraf med följande lydelse:

Kompetens

X § Biblioteksväsendet ska ha tillräckligt många anställda med relevant kompetens. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får besluta bestämmelser om behörighetskrav för bibliotekspersonal.

Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) anför i motion 2012/13:Kr11 yrkande 4 i denna del att bibliotekslagen bör innehålla krav på utbildad personal i folkbiblioteken. I motionen framhålls bl.a. att för att biblioteken ska klara sitt uppdrag att bidra till läsfrämjande och som förmedlare av kunskap och förståelse krävs det att biblioteken har välutbildade biblioteksanställda med en väl utvecklad förmåga till källkritik. Pedagogisk förmåga är också önskvärd, då det i bibliotekariens roll ingår att genom informationsflödet handleda besökare i alla åldrar från olika miljöer. Bibliotekslagen bör därför innehålla krav på bemanning i folkbiblioteken.

Bengt Berg m.fl. (V) begär i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 3 att alla bibliotek ska ha utbildade bibliotekarier. I motionen framförs att ovana boklånare drabbas särskilt utan kunniga bibliotekarier och att särskilda insatser behövs för att alla medborgare ska använda biblioteken. Bibliotekslagen bör därför, enligt motionärerna, innehålla en passus om bibliotekariernas kompetens. Motionen hänvisar till ett förslag från Svensk Biblioteksförening med en likalydande lydelse som Socialdemokraternas förslag enligt ovan.

Utskottets ställningstagande

I de ovan refererade motionsyrkandena lyfts bl.a. fram bibliotekariens roll för bibliotekens verksamhet. Utskottet delar uppfattningen att det är viktigt med bibliotekspersonal med adekvat kompetens för att bistå biblioteksanvändarna. I den föreslagna bibliotekslagen understryks att en väsentlig förutsättning för delaktighet i samhällslivet och det demokratiska samhällets utveckling är allas tillgång till information och kunskap. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Utbudet av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. I propositionen uttrycks att begreppet kvalitet bl.a. innebär att folkbiblioteken ska göra ett aktivt val baserat på kvalitetskriterier när de planerar inköp, upphandlar tjänster eller gallrar i bestånden. I begreppet allsidighet ligger också ett krav på neutralitet och att utbudet av medier och tjänster inte får styras av politiska, ideologiska eller religiösa påtryckningar. Folkbiblioteken ska vidare främja läsning och tillgång till litteratur. Vidare ska folkbiblioteken verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Den föreslagna bibliotekslagen uppställer också krav på att folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning. Sammantaget uppställer den föreslagna bibliotekslagen krav på folkbiblioteken som knappast kan uppfyllas utan personal med relevant utbildning. Att folkbibliotek bemannas av personal med adekvat kompetens får därför anses vara en förutsättning för att lagens krav ska upprätthållas.

Det är en uppgift för kommunerna att utifrån de krav som uppställs i bibliotekslagen ansvara för folkbiblioteken. I förslaget till ny bibliotekslag understryks att folkbibliotekens verksamhet även fortsättningsvis ska vara ett kommunalt ansvar (3 §), och i det ligger att bibliotekslagen inte ska föreskriva under vilka former kommunerna ska erbjuda sin biblioteksservice. I kommunernas ansvar får anses ligga att svara för att personalen har den kompetens som krävs för att uppfylla de i lagen formulerade kraven på biblioteken. Utskottet är mot denna bakgrund inte berett att ställa sig bakom en bestämmelse om hur kommunerna ska bemanna sina bibliotek.

Utskottet konstaterar att biblioteksutbildning ges vid flera lärosäten. Bibliotekshögskolan i Borås har ett treårigt kandidatprogram. Utbildningen innehåller bl.a. kurser om informationssökning och informations- och kulturanvändning samt kurser som handlar om hur olika typer av bibliotek är uppbyggda och fungerar i samhället liksom kurser som ger analytiska och forskningsbaserade redskap. Vidare erbjuder ett flertal universitet och högskolor kandidat- och masterprogram för blivande bibliotekarier.

Mot bakgrund av det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkandena 3 och 4, 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 4 i denna del och 2012/13:Kr9 (V) yrkande 3.

Folkbibliotek

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om folkbibliotekens utbud och om att folkbiblioteken bör stå fria från kommersiella intressen. Jämför reservation 7 (MP, V).

Propositionen

Regeringen föreslår att det i bibliotekslagen ska anges att varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov. Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

Den föreslagna bestämmelsen avses omfatta bibliotekens hela utbud, även t.ex. e-böcker, och andra kulturuttryck som film och musik. I propositionen pekas på betydelsen av en aktiv och medveten urvalsmetod vid biblioteken.

Motionerna

Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) anför i motion 2012/13:Kr11 yrkande 2 att folkbibliotekens utbud ska präglas av allsidighet, kvalitet och neutralitet. I motionen framförs att det är av största vikt att folkbiblioteken är en institution i demokratins tjänst och att de inte ska kunna misstänkas vara en arena som saluför specifika ideologiska åskådningar. Miljöpartiet anser därför att begreppet neutralitet också bör prägla folkbibliotekens utbud eftersom bibliotekens utbud inte ska styras av särskilda ideologiska motiv.

Bengt Berg m.fl. (V) anför i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 5 att biblioteken bör stå fria från styrning från marknadskrafterna och kommersiella intressen. I motionen framförs att det på flera håll i landet har genomförts privatiseringar av biblioteksdriften. Detta, menar motionären, riskerar att leda till urvattning av biblioteken och kan förvandla Sveriges unika folkbildningstradition till ännu en kommersiell marknadsplats med vinstintresset som främsta drivkraft.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att regeringen föreslår att det i den nya bibliotekslagen införs en bestämmelse om att folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Kravet på allsidighet får anses innefatta att utbudet av medier och tjänster inte får styras av politiska, religiösa eller ideologiska påtryckningar utan ska vara allsidigt sammansatt.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 2 och 2012/13:Kr9 (V) yrkande 5.

Folkbibliotekens läsfrämjande uppgift

Propositionen

I propositionen föreslås en bestämmelse om att folkbiblioteken särskilt ska främja läsning och tillgång till litteratur. Folkbiblioteken ska vidare enligt förslaget verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

I propositionen konstateras att det är betydelsefullt att barn och ungdomar tidigt får möta litteratur under otvungna former och utifrån sina egna intressen. Biblioteken spelar en avgörande roll särskilt för barn och ungdomar som kommer från läsovana familjer. Mot denna bakgrund anser regeringen att folkbibliotekens roll för främjande av läsning och tillgång till litteratur tydligt ska uttryckas i den nya lagen.

Regeringen föreslår vidare en bestämmelse om att folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bl.a. genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tillfällen, senast i betänkande 2012/13:KrU7, behandlat motionsyrkanden om bibliotekens roll och läsfrämjande insatser.

Utskottet välkomnar att läsfrämjandet lyfts fram tydligare i den föreslagna lagen. Mot bakgrund av den negativa utveckling av läsförståelsen som har observerats under senare år är det viktigt att betona folkbibliotekens läsfrämjande verksamhet. Utskottet vill också peka på att regeringen i proposition 2013/14:3 Läs för livet som lämnades till riksdagen den 26 september 2013 föreslår insatser som ska främja läsandet och litteraturens ställning.

Avgiftsfrihet vid folkbiblioteken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till 9 § bibliotekslagen om att allmänheten på folkbiblioteken avgiftsfritt ska få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform. Riksdagen avslår motionsyrkanden om att utöka avgiftsfriheten till att gälla alla medier och om ökade resurser till biblioteken för att finansiera e-böcker.

Jämför reservationerna 8 (S), 9 (MP, V), 10 (S) och 11 (V).

Propositionen

Regeringen föreslår att det ska fastslås i bibliotekslagen att allmänheten på folkbiblioteken avgiftsfritt ska få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform. Trots bestämmelsen ska folkbiblioteken ges möjlighet att ta ut ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster samt avgift för de fall låntagare inte lämnar tillbaka det som de har lånat inom avtalad tid.

I propositionen konstateras att litteraturen och det skrivna ordet har en särställning inom folkbiblioteksområdet. Ett fritt tillhandahållande av musik, film eller dataspel kan inte anses fylla samma grundläggande syfte i samhällslivet. Att lagstifta om avgiftsfrihet för utlån av andra verk än litteratur är en ingripande åtgärd, inte minst i förhållande till principen om kommunalt självstyre. Det anses därför inte motiverat att i lag föreskriva att annat än litteratur ska tillhandahållas avgiftsfritt. Att andra kulturuttryck inte omnämns i lagstiftningen hindrar dock inte folkbiblioteken från att tillhandahålla dessa utan avgift. Det är kommunerna som även i fortsättningen själva bör bestämma huruvida avgift ska tas ut.

Motionerna

Gunilla Carlsson i Hisings Backa m. fl. (S) anför i kommittémotion 2012/13: Kr8 yrkande 5 att verksamheten vid biblioteken ska vara avgiftsfri. Motionärerna framför att det, med den formulering om avgiftsfrihet som föreslås i propositionen, finns en risk att bibliotek börjar ta betalt för t.ex. bokprat, läsfrämjande verksamhet, informationsrådgivning och författaraftnar. Motionärerna understryker att grundidén är att de svenska folkbiblioteken ska vara öppna och tillgängliga för alla i hela sin verksamhet, inte bara bokutlåningen. Därmed menar man att regeringens ställningstagande inte ansluter till Unescos folkbiblioteksmanifest som slår fast att folkbibliotekens tjänster i princip ska vara avgiftsfria och bekostas av allmänna medel.

I motionens yrkande 6 föreslås att 9 § i stället för propositionens förslag får följande lydelse:

9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt ha tillgång till biblioteksverksamhet och få låna eller på annat sätt få tillgång till medier under en viss tid oavsett publiceringsform.

Första stycket hindrar inte att folkbiblioteken tar ut

1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och

2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) anför i motion 2012/13:Kr11 yrkande 3 att folkbibliotekens avgiftsfrihet ska omfatta alla medier. Motionärerna anser att avgiftsfriheten inte bara ska omfatta litteratur, utan bör omfatta alla medier och även internet- och datoranvändning. Vidare bör, enligt motionärerna, avgiftsfriheten omfatta andra delar av biblioteksverksamheten, såsom skol-, sjukhus- och högskolebibliotek.

Bengt Berg m.fl. (V) anför i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 9 att regeringen bör återkomma med ett förslag på hur e-boksutlåningen ska finansieras. I motionen anförts att en skrivning om att även e-böcker ska ingå i den avgiftsfria delen på ett bibliotek har liten betydelse om man inte förser biblioteken med resurser för att bekosta e-böcker.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att propositionen slår fast att avgiftsfrihet vid de svenska folkbiblioteken ska göras teknikneutral och också gälla litteratur som tillhandahålls elektroniskt. Det är en utveckling som utskottet välkomnar och som också efterfrågats av motionärer under senare år (se t.ex. bet. 2012/13:KrU7).

Utskottet anser, i likhet med regeringen, att litteraturen och det skrivna ordet har en särställning inom folkbiblioteksområdet och att ett fritt tillhandahållande av musik, film eller dataspel inte uppfyller samma grundläggande syfte i samhällslivet. Utskottet menar dock att det är positivt att folkbiblioteken tillhandahåller även sådant som film, musik och dataspel. En lagstiftning om att annat än litteratur ska tillhandahållas avgiftsfritt innebär emellertid en inskränkning i förhållande till principen om det kommunala självstyret. I detta sammanhang måste även upphovsrätten beaktas. Utskottet anser att det är en fråga för kommunerna att bestämma huruvida avgift ska tas ut för dessa medier.

När det gäller frågan om att utvidga avgiftsfriheten för utlåning av litteratur till att omfatta även andra delar av det allmänna biblioteksväsendet anser utskottet att folkbibliotekens särställning motiverar en mer långtgående reglering än för andra bibliotekstyper. Utskottet ser därför inte skäl att utvidga avgiftsfriheten för utlåning av litteratur till hela det allmänna biblioteksväsendet.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag i de delar som avser 9 § och avstyrker motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkandena 5 och 6, 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 3 och 2012/13:Kr9 (V) yrkande 9.

Skolbibliotek och bibliotek i förskolan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om elevers tillgång till skolbibliotek med utbildad personal, om att förtydliga skollagens krav på skolbibliotek och om att lagstifta om förskolans behov av bibliotek.

Jämför reservationerna 12 (S), 13 (MP), 14 (V) och 15 (V).

Propositionen

Regeringen föreslår att det i bibliotekslagen ska finnas en hänvisning till den bestämmelse i skollagen (2010:800) som föreskriver att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.

Motionerna

Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) anför i kommittémotion 2012/13:Kr8 yrkande 7 att det är centralt att alla elever har tillgång till bibliotek med utbildad personal. I den nya skollagen fastslås att det ska finnas ett skolbibliotek på varje skola. Förväntningarna på denna bestämmelse var stora. Kungl. bibliotekets skolboksstatistik visar dock på en ojämlig skolbibliotekssituation. Motionärerna kräver att skollagen följs och att skolbiblioteken dessutom bemannas. Det pekas också på att det är viktigt med statistik, uppföljning och forskning. Kungl. biblioteket bör, enligt motionärerna, få i uppdrag att ta fram en strategi för att alla skolor ska ha bemannade skolbibliotek av hög kvalitet. Skolinspektionen bör följa efterlevnaden av skollagen.

Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) anför i motion 2012/13:Kr11 yrkande 4 i denna del att bibliotekslagen bör formulera krav på bemanning också på skolbiblioteken. Skolbiblioteken bör vara ett forum för eleverna att stärka sin läsning och där de får möjlighet att få hjälp av bibliotekarier att utveckla förmågan att förstå och analysera text, kritiskt granska innehåll och sätta in innehållet i relevanta sammanhang. När det gäller bibliotekariens roll i skolan pekar motionärerna bl.a. på att det behövs personal som är specialiserad på informationshantering, urval och kritisk analys. Bibliotekslagen bör därför innehålla krav på bemanning i skolbiblioteken.

Bengt Berg m.fl. (V) anför i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 7 att man i bibliotekslagen bör förtydliga skollagens krav på skolbibliotek. I motionen framförs att skolbibliotekens roll och uppgift måste förtydligas och lyftas fram. Motionärerna menar att det ska finnas en tydlig definition av ett skolbibliotek i bibliotekslagen och att det i skollagen ska anges regler för tillgänglighet, kvalitet, öppettider, personalkrav m.m. Särskilt viktigt är att det finns bestämmelser om personalens utbildning och att personalens arbete ska vara en integrerad del av pedagogiken. I motionens yrkande 8 anføres vidare att förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lag. Motionären framför att ansvaret för förskolebarnens ständiga tillgång till böcker, och löpande förnyade bokbestånd, måste ligga på förskolans ledning, inte på den enskilda förskolläraren.

Utskottets ställningstagande

Bestämmelsen om skolbibliotek finns i 2 kap. 36 § skollagen. Enligt bestämmelsen ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Med skolbibliotek avses enligt förarbetena en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande (prop. 2009/10:165 s. 284). Tillgången till skolbibliotek ska kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. Läroplanerna tar upp skolans ansvar som en del av rektorns ansvar. Skolinspektionen är ansvarig statlig tillsynsmyndighet för verksamhet som bedrivs enligt skollagen.

Utbildningsutskottet har i ett yttrande till kulturutskottet över bl.a. yrkanden om att närmare reglera skolbibliotekens verksamhet anført följande (yttr. 2012/13:UbU4y):

När det gäller yrkandena om att närmare reglera skolbibliotekens verksamhet och bemanning antingen i skollagen eller i bibliotekslagen anser utskottet i likhet med regeringen att det inte är lämpligt med en sådan reglering inom ramen för bibliotekslagen. Enligt utbildningsutskottets mening är det i skollagen, och inte i bibliotekslagen, som bestämmelserna om skolors uppgifter och skyldigheter i första hand ska regleras. Emellertid är det utbildningsutskottets uppfattning att tillgången till skolbibliotek ska kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. Enligt förarbetena kan en liten skola på landsbygden ha behov av att finna andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför ska anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån skolornas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Organiseringen av skolbiblioteksverksamhet ska vara flexibel (prop. 2009/10:165 s. 284). Utbildningsutskottet ser mot ovanstående bakgrund inget behov av att ändra den gällande ordningen när det gäller bemanningen eller verksamheten i övrigt vad gäller skolbibliotek.

Kulturutskottet konstaterar att regeringen i propositionen hänvisat till ovan nämnda förarbeten och att avsikten med bestämmelsen är att i bibliotekslagen införa en hänvisning till skollagen. Det är utskottets bestämda uppfatt-

ning att det är i skollagen, och inte i bibliotekslagen, som bestämmelserna om skolors uppgifter och skyldigheter i första hand ska regleras. Skollagens bestämmelse om skolbibliotek bör dock återges i bibliotekslagen. Utskottet anser, i likhet med regeringen, att det inte är lämpligt att, så som motionärerna förordar, inom ramen för bibliotekslagen närmare reglera krav på vare sig skolbibliotekens verksamhet eller bemanning.

Kulturutskottet välkomnar också att propositionens förslag tydliggör att såväl offentliga som enskilda huvudmän inom skolväsendet självständigt ansvarar för skolbibliotek. Detta kommer till uttryck i propositionens förslag om ansvarsfördelning, som behandlats tidigare i detta betänkande.

I fråga om en reglering av bibliotek i förskolan konstaterar utskottet inledningsvis att denna fråga inte tas upp i propositionen. Utbildningsutskottet framhöll vid behandlingen av propositionen om en ny skollag att det är angeläget att stimulera även förskolebarnens intresse för läsning och litteratur men att det av praktiska skäl inte är möjligt att ställa upp krav på bibliotek även för förskolor. Utbildningsutskottet framhöll vidare att det inte finns någonting som hindrar huvudmannen att se till att även förskolebarnens behov av böcker tillgodoses (bet. 2009/10:UbU21 s. 60).

Utbildningsutskottet konstaterar i sitt yttrande till kulturutskottet i detta ärende att förskolan enligt 8 kap. 2 § skollagen ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg (yttr. 2012/13:UbU4y). Utbildningsutskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden om att förskolan enligt Läroplan för förskolan (Lpfö 98, reviderad 2010) ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. I läroplanen har man förtydligat målen för barnens språkliga, kommunikativa och matematiska utveckling samt för naturvetenskap och teknik. På så sätt har ambitionerna för lärandet höjts, och det har blivit tydligare vad varje barn har rätt att få med sig från förskolans verksamhet.

Utskottet vill här också erinra om det väl utvecklade samarbete som ofta finns mellan bibliotek och förskolor och som bedrivs inom ramen för den kommunala verksamheten.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkande 7, 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 4 i denna del och 2012/13:Kr9 (V) yrkandena 7 och 8.

Samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att alla medier ska ingå i det allmänna biblioteksväsendets samverkan.

Jämför reservation 16 (MP).

Propositionen

I propositionen föreslås att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka i syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser. De offentligt finansierade biblioteken ska avgiftsfritt låna ut litteratur till varandra. Även folk- och skolbiblioteken ska få befogenhet att delta som utlånare.

Motionen

Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) anför i motion 2012/13:Kr11 yrkande 6 att alla medier, oavsett publiceringsform, ska ingå i det allmänna biblioteksväsendets samverkan. Motionärerna anser att det allmänna biblioteksväsendets tillgångar ska betraktas som en gemensam resurs som är öppen för alla människor som vistas i vårt land. Vidare anser motionärerna att teknikneutraliteten avseende biblioteksväsendets samverkan om litteratur bör formuleras i bibliotekslagen.

Utskottets ställningstagande

Det är angeläget att alla i så hög grad som möjligt ska ha tillgång till landets samlade biblioteksresurser. Utskottet välkomnar därför regeringens förslag att detta syfte med samverkan skrivs in i lagen. Samverkan kan ta sig olika uttryck, och utskottet delar regeringens bedömning att det inte är lämpligt att i lag närmare precisera vilka områden som ska omfattas.

Därmed avstyrker utskottet motion 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 6.

Ansvar för samverkan och uppföljning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till 8 § bibliotekslagen om uppföljning och avslår motionsyrkanden om en nationell biblioteksstrategi och nationell biblioteksplan.

Jämför reservationerna 17 (S, MP, V) och 18 (S).

Propositionen

Propositionen innehåller förslag om att kommuner och landsting ska anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet.

Regeringen föreslår att den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet. Denna myndighet ska tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används.

Motionerna

Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) anför i kommittémotion 2012/13:Kr8 yrkande 1 att bibliotekslagen bör innehålla krav på att den samordnande biblioteksmyndigheten antar en samlad nationell biblioteksplan. För att ytterligare stärka biblioteksmyndigheten bör denna ha rätt att meddela föreskrifter om det allmänna biblioteksväsendet och tillämpningen av bibliotekslagen.

I samma motions yrkande 2 föreslås en skärpt formulering av 18 §, dvs. att riksdagen antar 18 § i regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att paragrafen får följande lydelse:

18 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan och utvecklingen inom det allmänna biblioteksväsendet.

Myndigheten ska i samarbete med bibliotekshuvudmännen utarbeta och genomföra gemensamma nationella planer och strategier samt ange kvalitetsmått och indikatorer.

Myndigheten ska tillsammans med bibliotekshuvudmännen följa upp kvaliteten i biblioteksverksamheten och de planer för biblioteksverksamheterna som antagits.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela särskilda föreskrifter om det allmänna biblioteksväsendet och tillämpningen av denna lag.

Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) anför i motion 2012/13:Kr11 yrkande 5 att en nationell biblioteksplan ska upprättas. I motionen framhålls att det behövs ett samordnat utvecklingsarbete på nationell nivå, i syfte att stimulera framväxten av digitala tjänster och gemensamma arkiv- och databaser samt för att underlätta övrig utveckling inom det allmänna biblioteksväsendet.

I samma motions yrkande 7 anför motionärerna att Kungl. biblioteket (KB) bör få ett utvidgat uppföljnings- och utvärderingsuppdrag. I motionen framförs bl.a. att KB:s uppdrag bör vidgas till att motverka en ojämn tillgång till litteratur och medier baserat på regionala skillnader, och till att utföra statistiska insamlingar, omvärldsbevakningar och analyser av hög kvalitet. KB bör vidare få i uppdrag att ansvara för utvärderingen av hur det allmänna biblioteksväsendet uppfyller sitt uppdrag att verka för det demokratiska samhällets utveckling.

Bengt Berg m.fl. (V) anför i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 2 att det bör införas en nationell biblioteksplan för alla offentligt ägda eller stödda bibliotek, således även högskole- och folkhögskolebibliotek. Planen ska samordna systemen och skapa överskådlighet i biblioteksfloran och säkerställa en likvärdig biblioteksstandard och biblioteksservice över hela landet. Planen ska innebära ett stöd för att främja bibliotekens planering, styrning och uppföljning.

Utskottets ställningstagande

År 2004 infördes ett krav på kommuner och landsting att anta biblioteksplaner för sina biblioteksverksamheter (prop. 2004/05:1 utg.omr. 17, bet. 2004/05:KrU1, rskr. 2004/05:97). Samtidigt infördes ett krav på samverkan mellan bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet.

I enlighet med vad som aviserades i den kulturpolitiska propositionen Tid för kultur (prop. 2009/10:3) har regeringen gett Kungl. biblioteket i uppdrag att ha en nationell överblick över biblioteksområdet. Enligt 5 § förordningen (2008:1421) med instruktion för Kungl. biblioteket ska myndigheten även bl.a. främja samverkan och utveckling inom området, samt svara för att tillsammans med länsbiblioteken – det som i den nu föreslagna bibliotekslagen kallas för den regionala biblioteksverksamheten – följa upp utformningen och användningen av biblioteksplaner.

Utbildningsutskottet har yttrat sig till kulturutskottet över bl.a. kommittémotion 2012/13:9 (V) yrkande 2. I yttrandet anför följande (yttr. 2012/13:UbU4y):

Av propositionen (s. 45) framgår att regeringen i fråga om en nationell biblioteksplan anser att det i det uppdrag som Kungl. biblioteket redan har finns utrymme att överväga vilka mer strategiskt inriktade dokument som kan främja samverkan och utveckling inom området. Med andra ord kan myndigheten bedöma om det finns behov av nationella plandokument och i så fall utarbeta sådana. Utbildningsutskottet har ingen annan uppfattning än regeringen i frågan.

När det gäller förslaget i propositionen om tillgång till högskolebibliotek kan utbildningsutskottet konstatera att förslaget endast innebär redaktionella förändringar i förhållande till 1996 års bibliotekslag och har därför inga invändningar.

Kulturutskottet anser, i likhet med regeringen, att det inom ramen för det uppdrag som Kungl. biblioteket har finns utrymme att överväga vilka mer strategiskt inriktade dokument som kan främja samverkan och utveckling inom området. Myndigheten kan således självständigt bedöma om det finns behov av nationella plandokument och i sådana fall utarbeta sådana. Det ligger också inom ramen för Kungl. bibliotekets uppdrag att följa utvecklingen på området och uppmärksamma behov av utvärdering och andra insatser.

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag i de delar som avser 18 § och avstyrker motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkandena 1 och 2, 2012/13:Kr11 (MP) yrkandena 5 och 7 samt 2012/13:Kr9 (V) yrkande 2.

Lagförslaget i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag i den mån lagförslaget inte omfattas av det som utskottet föreslagit ovan.

Propositionen

Regeringen föreslår att den nya lagen ska träda i kraft den 1 januari 2014, då den nuvarande bibliotekslagen ska upphöra att gälla.

Regeringen gör vidare bedömningen att det inte behövs några övergångsbestämmelser till den föreslagna lagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag i den mån lagförslaget inte omfattas av det som utskottet föreslagit ovan.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om nivån på bibliotek ersättningen och om att tillsätta en utredning om digitala bibliotek.

Jämför reservationerna 19 (MP) och 20 (V).

Motionerna

Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) framför i motion 2012/13:Kr11 yrkande 8 bl.a. att det är viktigt att nivån på bibliotek ersättningen upprätthålls och utvecklas för att skapa goda förutsättningar för en levande litteraturproduktion i Sverige. För att säkerställa detta vill motionärerna att förhandlingsrätten till bibliotek ersättningen formuleras i bibliotekslagen.

Bengt Berg m.fl. (V) anför i kommittémotion 2012/13:Kr9 yrkande 10 att det bör tillsättas en utredning om digitala bibliotek. Motionärerna anför att man vill utveckla digitala bibliotek där man utan kostnad ska kunna ladda ned böcker, film, musik och andra medier, samtidigt som upphovsmännen får ordentlig ersättning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har vid flera tillfällen, senast i betänkande 2012/13:KrU7, behandlat motionsyrkanden om bibliotek ersättning och om digitala bibliotek.

Utskottet konstaterar inledningsvis att upphovsmän enligt svensk rätt inte har någon rätt till ersättning enligt upphovsrättsliga regler för den utlåning av exemplar av litterära verk som sker på bibliotek (19 § första stycket lagen [1960:729] om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk). Biblioteken har med stöd av denna bestämmelse möjlighet att låna ut böcker till allmänheten utan upphovsmannens samtycke.

År 1954 infördes därför bibliotek ersättningen, som är en av staten finansierad ersättning till upphovsmän för utlån av litterära verk vid folk- och skolbibliotek i Sverige. Utlån vid andra typer av bibliotek, t.ex. forskningsbibliotek, ligger inte till grund för ersättning, och systemet omfattar därför bara en viss andel av de lån som görs inom ramen för det allmänna biblioteksväsendet. E-böcker är inte att anses som ett verk utan betraktas som en tjänst och omfattas inte av det upphovsrättsliga skyddet för böcker såsom ett exemplar av ett verk, eller av bibliotek ersättningen.

När det gäller frågan om bibliotek ersättning får utskottet hänvisa till propositionen Läs för livet (prop. 2013/14:3) som lämnades till riksdagen den 26 september 2013. I denna proposition lyfter regeringen fram bibliotek ersättningens betydelse och föreslår, att den framtida inriktningen ska vara att de litterära upphovsmännen ska ersättas för att deras verk lånas ut vid folk- och skolbibliotek. Bibliotek ersättningen ska bidra till att förbättra författarnas ekonomiska villkor. Endast användandet av fysiska exemplar av verk bör, enligt regeringen, ligga till grund för bibliotek ersättning. En ny överenskommelse bör slutas mellan regeringen och de litterära upphovsmannaorganisationerna om hur grundbeloppets storlek ska fastställas. Överenskommelsen bör bl.a. innebära att beslut ska fattas för längre tidsperioder än i dag.

Vad gäller frågan om digitala bibliotek konstaterar utskottet inledningsvis att frågan om e-böcker har hög aktualitet. Den tekniska utvecklingen påverkar i hög grad inte bara biblioteken utan hela kulturområdet, som står inför stora möjligheter men också många och stora utmaningar av ett nytt slag. En sådan är upphovsmännens möjligheter att dels nå sin publik, dels få skälig ersättning när deras verk tillgängliggörs. I propositionen Läs för livet (prop. 2013/14:3) gör regeringen bedömningen att Kungl. biblioteket bör få i uppdrag att inleda en försöksverksamhet med att förmedla och tillgängliggöra e-böcker via den nationella katalogen Libris. Regeringen beräknar att Kungl. biblioteket tillförs 2 miljoner kronor i särskilda medel under 2013 för uppdraget.

I propositionen gör regeringen vidare bedömningen att de tidsbegränsade medel som regeringen avsatte under 2012 och 2013 till evenemang i bokhandeln och för stöd till digitalisering av förlagens äldre titlar bör användas för ändamålet även under 2014.

Frågan om e-boken är, enligt utskottet, en viktig framtidsfråga. Utskottet har mot den bakgrunden beslutat att genomföra en kartläggning av frågan om e-boken inom ramen för utskottets uppföljnings- och utvärderingsarbete. Avsikten är att resultatet av detta arbete ska presenteras under hösten 2013.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet motionerna 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 8 och 2012/13:Kr9 (V) yrkande 10.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (V)

av Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Regeringens proposition har delar som är ett fall framåt. Den ansluter sig delvis till Unescos folkbiblioteksmanifest i portalparagrafen om att biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. En annan positiv skrivning är den om att biblioteken i stort ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning och olika språkliga minoriteter.

Dessa positiva delar väger dock inte upp den allmänna laissez faire-anda som propositionen andas vad gäller den nedåtgående trenden för biblioteken, biblioteksfilialer, bokbussar, skolbibliotek och bemanning med kvalificerade bibliotekariar. Vad betyder fina skrivningar om demokrati och tillgång för olika grupper, om biblioteket är stängt och bibliotekarierna avskedad? Vänsterpartiet vill se ett förslag från regeringen som stoppar biblioteksnedläggningarna och ökar kvaliteten och tillgängligheten. Riksdagen bör avslå propositionen.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 1.

2. Öppna bibliotek för alla, punkt 2 (MP, V)

av Tina Ehn (MP) och Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 1.

Ställningstagande

Det är mycket bra att regeringen formulerar att det allmänna biblioteksväsendet ska vara öppet för alla och att biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och personer med annat modersmål än svenska. Jag anser dock att biblioteken ska vara öppna och tillgängliga även för människor som vistas i vårt land utan tillstånd, de s.k. papperslösa. De lever i regel under svåra förhållanden. Om de får tillgång till biblioteksväsendets resurser kan det vara ett sätt att skapa sig en bättre tillvaro genom möjligheten att ta del av litteratur, medier och kunskapsförmedling. Det allmänna biblioteksväsendet bör därför ägna särskild uppmärksamhet åt människor utan papper så att de får möjlighet att nyttja biblioteksväsendets resurser. Vad som här har anförts om att det allmänna biblioteksväsendet ska ägna uppmärksamhet åt och vara tillgängligt för s.k. papperslösa människor bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 1.

3. Arbetsplatsbibliotek m.m., punkt 3 (V)

av Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 6.

Ställningstagande

Jag vill betona betydelsen av att biblioteken bedriver uppsökande verksamhet. Bibliotek bör också i högre grad än i dag inrättas på arbetsplatser, sjukhus och andra institutioner. Inte minst är det viktigt med fängelsebibliotek. Även arbetsplatsbibliotek, som vägkrogsbiblioteken för lastbilschaufförer, fyller en viktig funktion. De små medel som staten tidigare bidrog med är nu borta, vilket Vänsterpartiet finner symtomatiskt för en borgerlig kulturpolitik.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 6.

4. Ansvar för biblioteken, punkt 5 (V)

av Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 4.

Ställningstagande

Folkbildningen och folkbiblioteken hör till fundamenten i ett demokratiskt samhälle. Genom biblioteken kan alla i samhället få ett avgiftsfritt och allsidigt utbud av böcker, andra medier och kunskapskällor. Att barn och unga har tillgång till bra och inspirerande bibliotek ökar lusten att läsa och upptäcka både sitt eget liv och världen utanför. Trenden har emellertid varit att vi fått färre och färre bibliotek, biblioteksfilialer och bokbussar och därmed längre och längre avstånd till biblioteken. Ett sådant tillstånd drabbar särskilt landsbygden. För att hejda denna utveckling föreslår jag att kommunerna ska visa att biblioteksverksamheten säkras för innevarande på något annat sätt när nedläggning av bibliotek kommer på tal. Anmälningar ska göras till länsstyrelsen som har att pröva om en nedläggning är skäligen.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 4.

5. Bibliotekspersonal, punkt 6 (S, MP, V)

av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Peter Johnsson (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S), Isak From (S), Tina Ehn (MP) och Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 3, 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 3 och 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 4 i denna del.

Ställningstagande

Bibliotekens användare är beroende av biblioteksanställda med adekvat kompetens för sina arbetsuppgifter. Inte minst tydligt har detta behov blivit i ljuset av den kritik som Skolinspektionen riktat mot bristande kompetens vid vissa skolbibliotek. Biblioteksanvändarna anser att det allra viktigaste i ett bibliotek är personalen, dvs. att den är kunnig och ger ett bra bemötande (Svensk Biblioteksförerings rapport Olika syn på saken, 2011:2). Även Kungl. biblioteket har slagit fast att personalen på folkbiblioteken är viktig för kvaliteten på verksamheten. 2012 års preliminära biblioteksstatistik visar att de kommuner som har fler årsarbetare än riksgenomsnittet, som är en halv anställd per 1 000 invånare, generellt sett har högre verksamhetstal.

Bibliotekariens roll förändras allteftersom biblioteksväsendet utvecklas, och den förändras också i takt med annan utveckling inom utbildning och informationsteknik. Medielandskapets snabba förändring och digitaliseringen ställer höga krav på individens förmåga till urval och källkritik. För att biblioteken ska klara sitt uppdrag att bidra till läsfrämjande och som förmedlare av kunskap och förståelse krävs att biblioteken har välutbildade biblioteksanställda med en väl utvecklad förmåga till källkritik. Pedagogisk förmåga är också önskvärd då det i bibliotekariens roll ingår att handleda besökare i alla åldrar från olika miljöer genom informationsflödet. I dag är inte alla biblioteksanställda utbildade bibliotekarier.

Bibliotekens popularitet minskar naturligtvis om man inte kan få svar på sina frågor av en kunnig bibliotekarie. Detta drabbar särskilt ovana boklånare. Särskilda insatser behövs därför för att alla medborgare ska använda biblioteken.

Vi anser att bibliotekariernas kompetens är av sådan vikt att deras närvaro i biblioteksmiljön är oundgänglig. Vi anser därför att den nya bibliotekslagen bör lyfta fram bibliotekariens roll och uppställer krav på att folkbiblioteken har utbildad personal. En bestämmelse om kompetens bör därför införas i bibliotekslagen.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkande 3, 2012/13:Kr9 (V) yrkande 3 och 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 4 i denna del.

6. Kompetens, punkt 7 (S)

av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Peter Johnsson (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S) och Isak From (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att det i lagen införs en ny paragraf, 2 a §, med den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 4, samt närmast före 2 a § en ny rubrik av följande lydelse: Kompetens. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Bibliotekens användare är beroende av biblioteksanställda med adekvat kompetens för sina arbetsuppgifter. Inte minst tydligt har detta behov blivit i ljuset av den kritik som Skolinspektionen riktat mot bristande kompetens vid vissa skolbibliotek. Bland det viktigaste för en biblioteksanvändare är dels att personalen är kunnig, dels att man får ett bra bemötande. Kungl. biblioteket har slagit fast att personalen på folkbiblioteken är viktig för kvaliteten på verksamheten. Vi anser att biblioteksväsendet ska ha tillräckligt många anställda med relevant kompetens. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör få besluta om bestämmelser om behörighetskrav för bibliotekspersonal. En ny paragraf, 2 a §, om kompetens bör därför införas i bibliotekslagen i enlighet med vad som föreslås i bilaga 4.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr8 (S) yrkande 4.

7. Folkbibliotek, punkt 8 (MP, V)

av Tina Ehn (MP) och Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 5 och 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 2.

Ställningstagande

Det är bra att regeringen i propositionen anger att folkbibliotekens utbud av litteratur, medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet. Det är av största vikt att folkbiblioteken är en institution i demokratins tjänst, och de ska inte kunna misstänkas vara en arena som saluför specifika ideologiska åskådningar. Inga inskränkningar i bibliotekens utbud ska uppstå utifrån sådana grunder. Vi anser därför att begreppet neutralitet också bör prägla folkbibliotekens utbud eftersom bibliotekens utbud inte ska styras av särskilda ideologiska motiv.

På flera håll i landet har privatiseringar av biblioteksdriften genomförts. Om den utvecklingen slår igenom riskerar den på sikt att förändra de svenska bibliotekens kvalitetsnivå, oberoende och tillgänglighet. I ett samhälle där vi möter mer information än någonsin har välförsedda bibliotek och utbildade bibliotekarier en allt viktigare roll att spela som garantier för oberoende och relevant information. Ingen ska behöva misstänka att det som erbjuds har valts ut för att gynna vissa kommersiella eller politiska intressen. Vidare innebär privatiseringar att samarbete ersätts med konkurrens. I dag skulle ingen bibliotekarie tveka att hjälpa oss att hitta det vi söker även när det inte finns på just vårt bibliotek. Men när företag tar över förvandlas låntagarna till kunder och de andra biblioteken till konkurrenter. Sannolikheten är också stor att privat drivna bibliotek fokuserar på det mätbara, som antalet besökare eller utlån. Sådan statistik kan vara nog så viktig men fångar bara in en liten del av vad som avgör ett biblioteks kvalitet. Detta riskerar att leda till urvattning av biblioteken.

Vad som här har anförts om att folkbibliotekens utbud ska präglas av allsidighet, kvalitet och neutralitet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motionerna 2012/13: Kr9 (V) yrkande 5 och 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 2.

8. Avgiftsfrihet för alla medier, punkt 9 (S)

av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Peter Johnsson (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S) och Isak From (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 5 och bifaller delvis motion

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 3.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att användarnas lån av litteratur på folkbiblioteken ska vara avgiftsfria och att biblioteken samtidigt ska kunna fortsätta att ta betalt av användarna för lån av andra medier och för övrig biblioteksverksamhet. Ett sådant synsätt på "biblioteksverksamhet" motsätter vi oss, och om inte detta regleras kan det bli så att bibliotek börjar ta betalt för t.ex. bokprat, läsfrämjande verksamhet, informationsrådgivning och författaraftnar. Grundidén är att de svenska folkbiblioteken ska vara öppna och tillgängliga för alla i hela sin verksamhet, inte bara bokutlåningen. Med

det ställningstagande regeringen gjort ansluter man inte till Unescos folkbiblioteksmanifest som slår fast att folkbibliotekens tjänster i princip ska vara avgiftsfria och bekostas av allmänna medel.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr8 (S) yrkande 5 och delvis bifalla motion 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 3.

9. Avgiftsfrihet för alla medier, punkt 9 (MP, V)

av Tina Ehn (MP) och Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 3 och bifaller delvis motion

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

I den nuvarande bibliotekslagen formuleras allmänhetens rätt att utan avgift låna litteratur. Begreppet litteratur är inte bundet till ett specifikt tekniskt format, utan tvärtom kan den publiceras i såväl analoga som digitala medier. Men eftersom man i gängse språkbruk ofta åsyftar litteratur i traditionell fysisk bemärkelse uppstår en risk att lagen tolkas som om endast fysisk litteratur avses. Därför är det bra att det tydliggörs att den föreslagna lagen är teknikneutral – litteratur ska alltså tillhandahållas allmänheten oavsett om den publiceras i fysisk eller digital form. Vi anser att inte endast litteratur ska kunna lånas utan avgift. I dagens medielandskap finns många andra sortens medier representerade, och i lika hög grad är dessa nya medier bärare av information, t.ex. film, ljud, musik, spel och interaktiva och audiovisuella medier. Vi anser att avgiftsfriheten inte bara ska omfatta litteratur; avgiftsfriheten bör omfatta alla medier och internet- och datoranvändning. Vad som här har anförts om att alla medier ska omfattas av folkbibliotekens avgiftsfrihet bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vi anser också att det bör formuleras i lagtexten att även andra delar av biblioteksverksamheten, såsom skol-, sjukhus- och högskolebibliotek, bör omfattas av avgiftsfriheten gentemot sina respektive målgrupper. Det är i dag i praktiken en realitet, och lagtexten bör därför inte avvika i jämförelse med hur det i verkligheten oftast fungerar.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 3 och delvis bifalla motion 2012/13:Kr8 (S) yrkande 5.

10. Avgiftsfrihet vid folkbiblioteken, punkt 10 (S)

av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Peter Johnsson (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S) och Isak From (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att 9 § får den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 4. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 6 och bifaller delvis proposition 2012/13:147 i denna del.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att användarnas lån av litteratur på folkbiblioteken ska vara avgiftsfria och att biblioteken samtidigt ska kunna fortsätta att ta betalt av användarna för lån av andra medier och för övrig biblioteksverksamhet. Ett sådant synsätt på biblioteksverksamhet motsätter vi oss, och om inte detta regleras kan det bli så att bibliotek börjar ta betalt för t.ex. bokprat, läsförmedling verksamhet, informationsrådgivning och författaraftnar. Grundidén är att de svenska folkbiblioteken ska vara öppna och tillgängliga för alla i hela sin verksamhet, inte bara bokutlåningen. Med det ställningstagande regeringen gjort ansluter man inte till Unescos folkbiblioteksmanifest som slår fast att folkbibliotekens tjänster i princip ska vara avgiftsfria och bekostas av allmänna medel. Vi föreslår därför en skärpt formulering av nionde paragrafen i enlighet med vad som förslås i bilaga 4.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr8 (S) yrkande 6 och delvis bifalla propositionen 2012/13:147 i denna del.

11. Finansiering av e-böcker, punkt 11 (V)

av Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 9.

Ställningstagande

Regeringen betonar i propositionen att även e-böcker ska ingå i den avgiftsfria delen på ett bibliotek. En sådan skrivning har, som så många andra i den här propositionen, liten betydelse om man inte förser biblioteken med resurser för att bekosta e-böcker. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag om hur e-boksutlåningen ska finansieras.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 9.

12. Skolbibliotek, punkt 12 (S)

av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Peter Johnsson (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S) och Isak From (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 7 och bifaller delvis motionerna

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 7 och

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 4 i denna del.

Ställningstagande

Det är centralt att alla elever har tillgång till bibliotek med utbildad personal. I den nya skollagen fastslås att det ska finnas ett skolbibliotek på varje skola. Förväntningarna på den nya skollagen avseende skolbiblioteken var stora. Kungl. bibliotekets skolbiblioteksstatistik blev därför en stor besvikelse. Kartläggningen visar på en ojämlik skolbibliotekssituation. Kartläggningen visar att hälften av Sveriges elever saknar tillgång till bemannade skolbibliotek. Skolbibliotek bemannade med kompetenta bibliotekariär är en viktig resurs för elevers lärande och utveckling. Dessutom visar kartläggningen att endast fyra av tio elever har tillgång till ett skolbibliotek som är bemannat minst 20 timmar i veckan.

Vi socialdemokrater kräver att bestämmelsen i skollagen följs och att skolbiblioteken dessutom bemannas. En bokhylla i en korridor är inget skolbibliotek. Det är också viktigt att följa upp hur skolbibliotekslagen efterlevs, och vi efterfrågar statistik, uppföljning och forskning.

Kungl. biblioteket bör också få i uppdrag att ta fram en strategi för att alla skolor ska ha bemannade skolbibliotek av hög kvalitet. Skolinspektionen ska följa efterlevnaden av skollagen.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr8 (S) yrkande 7 och delvis bifalla motionerna 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 4 i denna del och 2012/13:Kr9 (V) yrkande 7.

13. Skolbibliotek, punkt 12 (MP)

av Tina Ehn (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 4 i denna del och

bifaller delvis motionerna

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 7 och 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 7.

Ställningstagande

Skolbiblioteken är viktiga när det gäller att främja läsandet både i grundskolan och i vuxenutbildningen. I skollagen finns kravet att alla skolor ska ha tillgång till skolbibliotek. Miljöpartiet vill att bibliotekslagen formulerar krav på bemanning i skolbiblioteken. För att elevers lärande ska bli meningsfullt behövs personal som är specialiserad på informationshantering, urval och kritisk analys. Genom det blir skolbiblioteken ett forum för eleverna att stärka sin läsning, och de får också möjlighet att med hjälp av bibliotekarien utveckla förmågan att förstå och analysera text, kritiskt granska innehåll och sätta in innehållet i relevanta sammanhang. Jag anser att vad som här har anförts om bibliotekslagens krav på bemanning i folk- och skolbiblioteken bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 4 i denna del och delvis bifalla motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkande 7 och 2012/13:Kr9 (V) yrkande 7.

14. Skolbibliotek, punkt 12 (V)

av Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 7 och bifaller delvis motionerna

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 7 och 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 4 i denna del.

Ställningstagande

Skolbiblioteken fyller en alldeles egen funktion. Tyvärr har även skolbiblioteken fått känna på kalla vindar när det ska sparas pengar, både i kommunala skolor och i friskolor. Enligt skollagen ska alla elever ha tillgång till skolbibliotek. Det är ett viktigt steg framåt, men eftersom kraven för att uppfylla detta är låga har många skolor valt att ha ett nödtorftigt bokbestånd i stället för ett riktigt skolbibliotek med utbildad personal.

Det är elevernas behov som ska stå i centrum vid utformningen av skolbibliotek. Biblioteken är inte enbart ett verktyg för att förbättra elevernas läsförmåga och deras förmåga att ta till sig olika kunskaper. Det handlar lika mycket om att ge eleverna möjlighet att möta skönlitteraturen på egna villkor. Jag anser att skolbibliotekens roll och uppgift måste förtydligas och lyftas fram. Det ska finnas en tydlig definition av ett skolbibliotek, och i skollagen ska anges regler för tillgänglighet, kvalitet, öppettider, personalkrav m.m. Särskilt viktigt är att det finns bestämmelser om personalens utbildning och att dess arbete ska vara en integrerad del av pedagogiken.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 7 och delvis bifalla motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkande 7 och 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 4 i denna del.

15. Bibliotek i förskolan, punkt 13 (V)

av Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 8.

Ställningstagande

Det krav på skolbibliotek som finns i skollagen gäller tyvärr inte förskolan. Det kan möjligen ha varit förståeligt så länge som skolbiblioteken definierades enbart som instrument för rent pedagogiska ambitioner och så länge som förskolan inte omfattades av principen om det livslånga lärandet. I dag är läget ett annat. Förskolans uppgift är mycket vidare än att bara omfatta det rena lärandet. Vi vet i dag vilken betydelse det har även

för de mycket små barnen, deras kreativitet och fantasi, och i förlängningen för deras framtida möjligheter i samhället, att de kommer i kontakt med böcker och litteratur på ett tidigt stadium, långt innan de själva kan läsa. Ansvar för förskolebarnens ständiga tillgång till böcker, och löpande förnyade bokbestånd, måste ligga på förskolans ledning, inte på den enskilda förskolläraren. Jag anser att förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lag.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 8.

16. Samverkan, punkt 14 (MP)

av Tina Ehn (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 6.

Ställningstagande

Miljöpartiet anser att det allmänna biblioteksväsendets tillgångar ska betraktas som en gemensam resurs som är öppen för alla människor som vistas i vårt land. I en värld där litteratur och medier i allt högre utsträckning är av digitalt format bör vi dra nytta av den tekniska utvecklingen genom att låta alla bibliotek ta del av landets samlade biblioteksresurser för att därigenom upplåta litteratur och medier till människor runt om i landet. Därför är det välkommet att propositionen tydliggör att biblioteken inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka i syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser och att de offentligt finansierade biblioteken avgiftsfritt ska låna ut litteratur till varandra. Som en följd av den tekniska utvecklingen har möjligheterna att åstadkomma god tillgänglighet i hela landet ökat väsentligt. Allmänheten betraktar i högre utsträckning biblioteksväsendets samlade verksamhet som en gemensam resurs. När bibliotekshuvudmännen samverkar bidrar den tekniska utvecklingen till att utjämna regionala skillnader i tillgänglighet och utbud. Samverkansmodeller av den här typen är alltså ett bra sätt att säkerställa nationell tillgänglighet till biblioteksservice varhelst i landet användarna befinner sig. Miljöpartiet anser att teknikneutraliteten avseende biblioteksväsendets samverkan om litteratur bör formuleras i bibliotekslagen. Vidare anser Miljöpartiet att inte bara litteratur ska omfattas av bibliotekens samverkansarbete; även medier generellt bör ingå i vad som definieras som biblioteksväsendets samlade resurser. Vad som här har anförts om att alla

medier oavsett publiceringsform bör ingå i det allmänna biblioteksväsendets samverkan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 6.

17. Nationell biblioteksstrategi, punkt 15 (S, MP, V)

av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Peter Johnsson (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S), Isak From (S), Tina Ehn (MP) och Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 1, 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 2 och 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkandena 5 och 7.

Ställningstagande

I den nuvarande bibliotekslagen anges att kommuner och landsting ska anta biblioteksplaner för sina biblioteksverksamheter. Enligt en utvärdering från 2009 hade vid tidpunkten för utvärderingen 67 procent av landets kommuner, och nästan alla landsting, antagit sådana planer. Biblioteksplanerna är emellertid av skiftande karaktär och är konstruerade utifrån olika ambitionsnivåer. Att bibliotekshuvudmännen aktivt verkar för bibliotekens utveckling är en viktig del i bibliotekens utvecklingsarbete, och det har varit positivt för utvecklingen av det allmänna biblioteksväsendet. Även om inte alla kommuner och landsting har upprättat biblioteksplaner har dock ändringen i lagen troligen haft en positiv inverkan på bibliotekens utvecklingsarbete; i många fall har planerna bidragit till att huvudmännen för en konstruktiv diskussion om hur biblioteksverksamheten kan stärkas. Det är bra att propositionen beskriver vikten av att de lokala och regionala huvudmännen upprättar biblioteksplaner.

I propositionen anförs att Kungl. biblioteket är den myndighet som ska få ansvaret att ha "nationell överblick och främja verksamhet inom det allmänna biblioteksväsendet". Det är bra men inte på långa vägar tillräckligt. För att biblioteksväsendet på bästa sätt ska kunna verka och nå uppsatta mål krävs inte bara "överblick", utan en samlad nationell biblioteksstrategi.

Vi anser att Kungl. biblioteket i samarbete med bibliotekshuvudmännen ska ta ansvar för strategier, planering, statistik och uppföljning – myndigheten måste ha möjlighet att analysera och utifrån slutsatser ge förslag på åtgärder.

En biblioteksstrategi innebär att stöd tas fram för att främja bibliotekens planering, styrning och uppföljning. Sådant stöd kan ges genom att den nationella biblioteksmyndigheten bidrar med att utveckla verktyg och metoder, t.ex. bättre kvalitetsmått och indikatorer för att mäta bibliotekens verksamhet. Uppföljning och utvärdering kan förbättras via forsknings- och utvecklingsinsatser samt medverkan i framtagandet av kvalitetssystem.

Den nationella biblioteksstrategin skulle vara ett verktyg för att hantera ett antal utmaningar. Den första stora utmaningen är att läsförmågan och läsförståelsen sjunker, vilket får negativa konsekvenser för enskilda och ytterst för Sveriges ekonomiska tillväxt och konkurrenskraft. Den andra är att bibliotekens attraktion minskar på grund av sämre tillgänglighet till verksamheten och kunnig personal samt att utbudet av tjänster och informationsresurser inte är lika omfattande och aktuellt som tidigare. Den tredje är att ökande klyftor och vikande användning hos vissa grupper gör att bibliotekens fulla potential inte tas till vara. Den fjärde utmaningen är att det finns hinder för hur biblioteken kan bidra till en effektiv informationsförsörjning och till människors informationskompetens och fria tillgång till information och kunskap.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkande 1, 2012/13:Kr11 (MP) yrkandena 5 och 7 och 2012/13:Kr9 (V) yrkande 2.

18. Uppföljning, punkt 16 (S)

av Gunilla Carlsson i Hisings Backa (S), Peter Johnsson (S), Kerstin Engle (S), Per Svedberg (S), Christina Zedell (S) och Isak From (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att 18 § får den lydelse som reservanterna föreslår i bilaga 4. Därmed bifaller riksdagen motion

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 2 och bifaller delvis proposition 2012/13:147 i denna del.

Ställningstagande

För att biblioteksväsendet på bästa sätt ska kunna verka och nå uppsatta mål krävs en samlad nationell biblioteksstrategi.

En biblioteksstrategi innebär att stöd tas fram för att främja bibliotekens planering, styrning och uppföljning. Sådant stöd kan ges genom att den nationella biblioteksmyndigheten bidrar med att utveckla verktyg och metoder, t.ex. bättre kvalitetsmått och indikatorer för att mäta bibliotekens verksamhet. Uppföljningen och utvärderingen kan förbättras via forsk-

nings- och utvecklingsinsatser samt medverkan i framtagandet av kvalitets-system. Därmed skulle det finnas bättre förutsättningar för en verksamhet som tydligare är ägnad sina användare och med större möjligheter att använda tillgängliga resurser effektivt och på det sätt som var avsett.

Kungl. biblioteket kan, enligt propositionen, använda sitt befintliga uppdrag till att utarbeta nationella plandokument om det så vill. För att ytterligare stärka myndigheten bör denna ha rätt att meddela föreskrifter om det allmänna biblioteksväsendet och tillämpningen av bibliotekslagen.

Vi föreslår därför en skärpt formulering av den artonde paragrafen i den föreslagna lagen så att paragrafen får den lydelse som vi föreslår i bilaga 4.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr8 (S) yrkande 2 och delvis bifalla proposition 2012/13:147 i denna del

19. Bibliotek ersättningen, punkt 18 (MP)

av Tina Ehn (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 8.

Ställningstagande

Bibliotek ersättningen utgör en kärna i arbetet med att främja landets litteraturproduktion. Ersättningen används dels till att ersätta upphovsmännen, dels till stipendieutdelning, vilket leder till att den litterära produktionen breddas och landets författare och lyriker får skälig ersättning för sitt arbete. Att nivån på bibliotek ersättningen upprätthålls och utvecklas är viktigt för att skapa goda förutsättningar för en levande litteraturproduktion i Sverige.

Tyvärr har ersättningen sjunkit realt de senaste åren, och vi konstaterar att regeringen tenderar att betrakta bibliotek ersättningen som ett av många statliga bidrag för vilka regeringen själv bestämmer storleken. Det är en olycklig tendens då upphovsmännens rättigheter måste respekteras, och regeringens krumbukter runt bibliotek ersättningen främjar inte heller vare sig biblioteken eller litteraturen. För att säkerställa att bibliotek ersättningen upprätthålls och utvecklas vill Miljöpartiet att förhandlingsrätten till bibliotek ersättningen formuleras i bibliotekslagen.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 8.

20. Digitala bibliotek, punkt 19 (V)

av Bengt Berg (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 10.

Ställningstagande

Vänsterpartiet vill utveckla digitala bibliotek där man utan kostnad ska kunna ladda ned böcker, film, musik och andra medier. Samtidigt ska upphovsmännen få ordentlig ersättning för detta, liknande vad som sker vid boklån på de vanliga biblioteken.

Digitala bibliotek kan inte helt ersätta fildelningen, lika lite som folkbiblioteken gjorde att människor slutade låna böcker av varandra. Däremot skulle det vara ett steg på vägen mot ett mer positivt sätt att hantera frågan om teknikutvecklingen och kulturens villkor – långt från dagens låsning kring försöken att stoppa fildelningen. Många artister, filmare, författare och andra är berättigat oroade över sina möjligheter att arbeta heltid med sin verksamhet i framtiden. Digitala bibliotek med bra ersättningar handlar om att ta politiskt ansvar för kulturekonomin i stort och se till att fler kulturskapare kan leva på konstnärligt arbete som vi alla kan ta del av. Ersättningen skulle till en början behöva styras av politiska beslut om stödets totalsumma, men när systemet stabiliserats bör en ordning inrättas med förhandling mellan upphovsrättsinnehavare och stat och anslagen ordentligt räknas upp.

Det digitala bibliotekets ersättningar behöver både tak och golv, precis som i dagens bibliotek ersättning. Golv behövs för att undvika administrationskostnader, och taket behövs för att undvika att alltför mycket pengar går till upphovsmän som redan är ekonomiskt välbeställda. Poängen med bibliotek ersättning är inte att simulera en marknad, utan att få stark effekt på möjligheten att arbeta med kultur.

Redan inom ramen för dagens upphovsrättslagstiftning skulle de digitala biblioteken kunna erbjuda tillräckligt goda villkor för att många artister och filmare skulle kunna sprida sina verk där. Med en reformerad upphovsrättslag skulle de på sikt kunna få rätt att dela ut material, på samma sätt som de fysiska biblioteken kan göra i dag. Jag anser därför att det bör tillsättas en utredning om digitala bibliotek enligt vad som anförts ovan.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 10.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2012/13:147 Ny bibliotekslag:

Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag.

Följdmotionerna

2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell biblioteksstrategi.
2. Riksdagen antar 18 § regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att paragrafen får följande lydelse: 18 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan och utvecklingen inom det allmänna biblioteksväsendet. Myndigheten ska i samarbete med bibliotekshuvudmännen utarbeta och genomföra gemensamma nationella planer och strategier samt ange kvalitetsmått och indikatorer. Myndigheten ska tillsammans med bibliotekshuvudmännen följa upp kvaliteten i biblioteksverksamheten och de planer för biblioteksverksamheterna som antagits. Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela särskilda föreskrifter om det allmänna biblioteksväsendet och tillämpningen av denna lag.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bemanning och kompetens inom biblioteksverksamhet.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att det i lagen införs en ny paragraf med följande lydelse: Kompetens X § Biblioteksväsendet ska ha tillräckligt många anställda med relevant kompetens. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får besluta bestämmelser om behörighetskrav för bibliotekspersonal.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avgiftsfri biblioteksverksamhet.
6. Riksdagen antar 9 § regeringens förslag till bibliotekslag med den ändringen att paragrafen får följande lydelse: 9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt ha tillgång till biblioteksverksamhet och få låna eller på annat sätt få tillgång till medier under en viss tid oavsett publiceringsform. Första stycket hindrar inte att folkbib-

lioteken tar ut 1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och 2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skolbibliotek.

2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V):

1. Riksdagen avslår propositionen enligt vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en nationell biblioteksplan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bibliotekarier.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunernas uppgift i samband med nedläggningar av bibliotek.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om privatiseringar av bibliotek.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsplatsbibliotek m.m.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förtydliga skollagens krav på skolbibliotek.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att i lag tillgodose förskolans behov av bibliotek.
9. Riksdagen begär att regeringen återkommer med ett förslag på hur e-boksutlåningen ska bekostas enligt vad som anförs i motionen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning om digitala bibliotek.

2012/13:Kr10 av Adam Marttinen (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet inte ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer som har annat modersmål än svenska.

2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det allmänna biblioteksväsendet och s.k. papperslösa människor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att folkbibliotekens utbud ska präglas av allsidighet, kvalitet och neutralitet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att folkbibliotekens avgiftsfrihet ska omfatta alla medier.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bibliotekslagen ska innehålla krav på utbildad personal i folk- och skolbiblioteken.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en nationell biblioteksplan ska upprättas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla medier, oavsett publiceringsform, ska ingå i det allmänna biblioteksväsendets samverkan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett utvidgat uppföljnings- och utvärderingsuppdrag.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förhandlingsrätten till biblioteksersättningen bör anges i bibliotekslagen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till bibliotekslag

Härigenom föreskrivs följande.

Tillämpningsområde

1 § I denna lag finns bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet. Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av:

1. folkbibliotek,
2. skolbibliotek,
3. regional biblioteksverksamhet,
4. högskolebibliotek,
5. lånecentraler, och
6. övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet.

Ändamål

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Ansvarsfördelning

3 § Bibliotekshuvudmän är kommunerna, landstingen, staten och, i fråga om vissa skolor, enskilda.

1. För folkbibliotek ansvarar kommunerna.
2. För skolbibliotek ansvarar kommuner, landsting, staten eller enskilda huvudmän i enlighet med bestämmelserna i 2 kap. skollagen (2010:800).
3. För regional biblioteksverksamhet ansvarar landstingen och de kommuner som inte ingår i ett landsting.
4. För högskolebibliotek vid universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434) ansvarar staten.
5. För lånecentraler ansvarar staten.
6. För övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet ansvarar den som enligt särskilda bestämmelser är huvudman för verksamheten.

Om ett kommunalt eller statligt bibliotek drivs av någon annan än huvudmannen ansvarar huvudmannen för att den som driver biblioteket följer bestämmelserna i denna lag.

Prioriterade grupper

4 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.

5 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska.

Folkbibliotek

6 § Varje kommun ska ha folkbibliotek. Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov.

Folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

7 § Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

8 § Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

9 § På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform.

Första stycket hindrar inte att folkbiblioteken tar ut

1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och
2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

Skolbibliotek

10 § Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.

Regional biblioteksverksamhet

11 § Varje landsting och de kommuner som inte ingår i ett landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.

Högskolebibliotek

12 § Det ska finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434). Dessa

bibliotek ska svara för biblioteksverksamhet inom de områden som anknyter till utbildning och forskning vid universitetet eller högskolan.

Lånecentraler

13 § För en kompletterande informations- och medieförsörjning ska det finnas en eller flera lånecentraler.

Samverkan

14 § I syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka.

15 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska avgiftsfritt ställa litteratur ur de egna samlingarna till varandras förfogande.

Skyldigheten att avgiftsfritt ställa litteratur till förfogande gäller inte för folk- eller skolbibliotek.

16 § Bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (1991:900) om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar hindrar inte att folk- eller skolbibliotek avgiftsfritt ställer litteratur till förfogande för ett bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet som är beläget utanför kommungränsen.

Biblioteksplaner

17 § Kommuner och landsting ska anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet.

Uppföljning

18 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet.

Myndigheten ska tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014, då bibliotekslagen (1996:1596) ska upphöra att gälla.

BILAGA 3

Reservanternas lagförslag

Reservation 6 (punkt 7)

Ändring i regeringens förslag till bibliotekslag

*Regeringens förslag**Reservanternas förslag**Kompetens**2 a §*

Biblioteksväsendet ska ha tillräckligt många anställda med relevant kompetens. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får besluta bestämmelser om behörighetskrav för bibliotekspersonal.

Reservation 10 (punkt 10)

Ändring i regeringens förslag till bibliotekslag

*Regeringens förslag**Reservanternas förslag**9 §*

På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform.

Första stycket hindrar inte att folkbiblioteken tar ut

1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och
2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

På folkbiblioteken ska allmänheten avgiftsfritt *ha tillgång till biblioteksverksamhet och* få låna eller på annat sätt *få tillgång till medier* under en viss tid oavsett publiceringsform.

Första stycket hindrar inte att folkbiblioteken tar ut

1. ersättning för kostnader för porto, fotokopiering och andra liknande tjänster, och
2. avgift för de fall låntagare inte inom avtalad tid lämnar tillbaka det som de har lånat.

Reservation 18 (punkt 16)**Ändring i regeringens förslag till bibliotekslag***Regeringens förslag**Reservanternas förslag***18 §**

Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet.

Myndigheten ska tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de biblioteksplaner som antagits har utformats och hur de används.

Den myndighet som regeringen bestämmer ska ha en nationell överblick över och främja samverkan och utvecklingen inom det allmänna biblioteksväsendet.

Myndigheten ska i samarbete med bibliotekshuvudmännen utarbeta och genomföra gemensamma nationella planer och strategier samt ange kvalitetsmått och indikatorer.

Myndigheten ska tillsammans med bibliotekshuvudmännen följa upp kvaliteten i biblioteksverksamheten och de planer för biblioteksverksamheterna som antagits.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela särskilda föreskrifter om det allmänna biblioteksväsendet och tillämpningen av denna lag.

BILAGA 4

Utbildningsutskottets yttrande 2012/13:UbU4y

Ny bibliotekslag

Till kulturutskottet

Kulturutskottet beslutade den 30 maj 2013 att ge utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2012/13:147 Ny bibliotekslag och följdmotioner.

Utbildningsutskottet har beslutat att yttra sig över propositionen i de delar som rör utbildningsutskottets beredningsområde samt över kommittémotion 2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkandena 3 och 7, kommittémotion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkandena 2, 7 och 8 samt motion 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 4.

Utbildningsutskottet välkomnar propositionen och föreslår att kulturutskottet avstyrker motionsyrkandena.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (S, MP, V).

Utskottets överväganden

Skolbibliotek

Propositionen

I propositionen föreslås att bibliotekslagen ska omfatta hela det allmänna biblioteksväsendet. Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av folkbibliotek, skolbibliotek, regional biblioteksverksamhet, högskolebibliotek, lånecentraler och övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet.

I propositionen föreslås även att kommunerna, landstingen, staten och – i fråga om vissa skolor – enskilda ska vara bibliotekshuvudmän. För skolbibliotek ska kommuner, landsting, staten eller enskilda huvudmän ansvara i enlighet med bestämmelserna i 2 kap. skollagen (2010:800).

Regeringen anger som skäl för sitt sistnämnda förslag bl.a. följande. En viktig förändring är ansvaret för skolbiblioteken, som i den nuvarande lagen ligger på kommunerna. Enskilda huvudmän inom skolväsendet har emellertid enligt 2 kap. 36 § skollagen ett självständigt ansvar för att deras elever har tillgång till skolbibliotek. Kommunerna har inte något ansvar för detta enligt skollagen, utan ansvarar endast för sina egna elevers tillgång till skolbibliotek. Bestämmelsen bör därför tydligt ange vilka skolbibliotek som respektive huvudman ansvarar för.

I propositionen föreslås vidare att det i bibliotekslagen ska finnas en hänvisning till den bestämmelse i skollagen som föreskriver att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.

Regeringen anger som skäl för sitt förslag bl.a. följande. Skolbiblioteken spelar en betydelsefull roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt tillgodose deras behov av material för utbildningen. Detta har motiverat att kravet på tillgång till skolbibliotek har fått en egen bestämmelse i 2 kap. 36 § skollagen.

Det är i skollagen, och inte i bibliotekslagen, som bestämmelserna om skolors uppgifter och skyldigheter i första hand ska regleras. För att den nya bibliotekslagen ska ge en mer heltäckande bild av det allmänna biblioteksväsendet och vilken biblioteksservice som enligt andra bestämmelser ska erbjudas, bör emellertid innehållet i skollagens bestämmelse om skolbibliotek återges i bibliotekslagen. Bestämmelsen i bibliotekslagen är dock endast en hänvisning till skollagen. Det är därför inte lämpligt att inom ramen för bibliotekslagen närmare reglera krav på vare sig skolbibliotekens verksamhet eller deras bemanning.

Motionerna

I kommittémotion 2012/13:Kr8 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (S) yrkande 3 föreslås att det i bibliotekslagen ska införas en bestämmelse med innebörden att biblioteksväsendet ska ha tillräckligt många anställda med relevant kompetens. Motionärerna hänvisar bl.a. till att Skolinspektionen riktat kritik mot bristande kompetens vid vissa skolbibliotek. Vidare anförts att biblioteksanvändarna anser att det allra viktigaste i ett bibliotek är personalen; att den är kunnig och ger ett bra bemötande. I yrkande 7 begärs vidare att skolbiblioteken bemannas och att skollagens regler om skolbibliotek efterlevs. Därtill efterfrågas statistik, uppföljning och forskning. Motionärerna anser också att Kungl. biblioteket bör få i uppdrag att ta fram en strategi för att alla skolor ska ha bemannade skolbibliotek av hög kvalitet. Motionärerna hänvisar bl.a. till statistik från Kungl. biblioteket om att hälften av eleverna i skolan saknar tillgång till bemannade skolbibliotek (Rapport Skolbibliotek 2012).

I kommittémotion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 7 begärs ett förtydligande av skollagens krav på skolbibliotek. Det ska enligt motionärerna finnas en tydlig definition av ett skolbibliotek. Det ska vidare finnas regler för tillgänglighet, kvalitet, öppettider, personal m.m. Särskilt viktigt är att det finns bestämmelser om personalens utbildning och att dess arbete ska vara en integrerad del av pedagogiken.

I motion 2012/13:Kr11 av Tina Ehn och Agneta Börjesson (båda MP) yrkande 4 föreslås bl.a. att bibliotekslagen ska innehålla krav på utbildad personal i skolbiblioteken. Motionärerna framhåller skolbibliotekens roll i att främja elevers läsförmåga.

Utskottets ställningstagande

Enligt skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 §). Bestämmelsen fanns inte i 1985 års skollag. Den nya bestämmelsen innebär en skyldighet för alla huvudmän för de uppräknade skolformerna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till skolbibliotek för att stimulera skolelevernars intresse för läsning och litteratur samt tillgodose deras behov av material för utbildningen. Av skollagen framgår även att eleverna ska ha tillgång till böcker och andra läroverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

I skollagen finns ingen definition av begreppet skolbibliotek. Av skollagens förarbeten framgår dock att med skolbibliotek avses en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande (prop. 2009/10:165 s. 284).

Läroplanerna tar upp skolbiblioteket som en del av rektorns ansvar. Av läroplanerna för förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet framgår att rektorn har ett särskilt

ansvar för skolans arbetsmiljö. Den ska utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel. Enligt läroplanen för gymnasieskolan har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen utformas så att eleverna, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bl.a. bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel. Skolan har även ansvar för att gymnasieeleven kan använda bok- och bibliotekskunskap och modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande.

Den nuvarande bibliotekslagen (1996:1596) och förslaget i propositionen innehåller dels en uppgift om att skolbibliotek ingår i det allmänna biblioteksväsendet, dels en hänvisning till bestämmelsen i skollagen (2 kap. 36 §) om elevernas tillgång till skolbibliotek. Vidare framgår av den nuvarande bibliotekslagen att kommunerna ansvarar för skolbiblioteksverksamheten. Genom propositionens förslag tydliggörs emellertid i bibliotekslagen att såväl offentliga som enskilda huvudmän inom skolväsendet självständigt ansvarar för skolbibliotek. Utbildningsutskottet välkomnar detta förtydligande.

När det gäller yrkandena om att närmare reglera skolbibliotekens verksamhet och bemanning antingen i skollagen eller i bibliotekslagen anser utskottet i likhet med regeringen att det inte är lämpligt med en sådan reglering inom ramen för bibliotekslagen. Enligt utbildningsutskottets mening är det i skollagen, och inte i bibliotekslagen, som bestämmelserna om skolors uppgifter och skyldigheter i första hand ska regleras. Emellertid är det utbildningsutskottets uppfattning att tillgången till skolbibliotek ska kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. Enligt förarbetena kan en liten skola på landsbygden ha behov av att finna andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför ska anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån skolornas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Organiseringen av skolbiblioteksverksamhet ska vara flexibel (prop. 2009/10:165 s. 284). Utbildningsutskottet ser mot ovanstående bakgrund inget behov av att ändra den gällande ordningen när det gäller bemanningen eller verksamheten i övrigt vad gäller skolbibliotek.

Då skolbiblioteken får anses utgöra en viktig pedagogisk resurs i skolan vill utbildningsutskottet dock i sammanhanget särskilt framhålla vikten av att huvudmännen säkrar tillgången till ett skolbibliotek med så många funktioner, stora resurser och så stor tillgänglighet som möjligt, givet de individuella förutsättningar som nämnts. Inte minst mot bakgrund av att skolbiblioteken spelar en viktig roll för elevernas läs-, skriv- och språkutveckling, för inhämtande av kunskaper och för deras intresse för läsning och litteratur. Skolbibliotek är också ett stöd för eleverna i deras allt större behov av att kunna orientera i informationsflödet, att kunna granska och

värdera information och att arbeta med problemlösning. I sammanhanget förtjänar också att påpekas att Skolinspektionen är ansvarig statlig tillsynsmyndighet för verksamhet som bedrivs enligt skollagen.

När det gäller yrkandet om statistik, uppföljning m.m. samt att Kungl. biblioteket bör få i uppdrag att ta fram en strategi för att alla skolor ska ha bemannade skolbibliotek av hög kvalitet vill utbildningsutskottet anföra följande. Kungl. biblioteket har redan genom 5 § förordningen (2008:1421) med instruktion för Kungl. biblioteket i uppdrag att ha en nationell överblick över biblioteksområdet samt främja samverkan och utveckling inom området. Myndigheten ska därtill särskilt svara för biblioteksstatistik enligt lagen (2001:99) om den officiella statistiken och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken. Utbildningsutskottet kan inte se annat än att de efterfrågade åtgärderna ryms inom det uppdrag som Kungl. biblioteket redan har.

Sammanfattningsvis ställer sig utbildningsutskottet bakom propositionen i de aktuella delarna och föreslår att kulturutskottet avstyrker motionerna 2012/13:Kr8 (S) yrkandena 3 och 7, 2012/13:Kr9 (V) yrkande 7 och 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 4.

Högskolebibliotek

Propositionen

I propositionen föreslås att kommunerna, landstingen, staten och – i fråga om vissa skolor – enskilda ska vara bibliotekshuvudmän. För högskolebibliotek vid universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen (1992:1434) ska staten ansvara.

I propositionen föreslås också att det ska finnas tillgång till högskolebibliotek vid alla universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen. Dessa bibliotek ska svara för biblioteksservicen inom de områden som anknyter till utbildning och forskning vid universitetet eller högskolan.

Regeringen anger som skäl för sitt förslag bl.a. följande. Innan den nuvarande bibliotekslagen infördes fanns bestämmelsen om högskolebibliotek enbart i högskoleförordningen (1993:100). Bestämmelsen infördes i bibliotekslagen för systematikens skull och ändrades endast redaktionellt. I den här föreslagna bestämmelsen ändras lydelsen på så sätt att det tydliggörs vilka subjekt som omfattas av kravet på att ge tillgång till ett högskolebibliotek, vilket alltså endast är de universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen.

Motionen

I kommittémotion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 2 efterfrågas att en nationell biblioteksplan tas fram för alla offentligt ägda eller understödda bibliotek inklusive bl.a. högskolebibliotek. Biblioteksplanen

ska samordna systemen och skapa överskådlighet i biblioteksfloran samt säkerställa en likvärdig biblioteksstandard och biblioteksservice över hela landet.

Utskottets ställningstagande

Av propositionen (s. 45) framgår att regeringen i fråga om en nationell biblioteksplan anser att det i det uppdrag som Kungl. biblioteket redan har finns utrymme att överväga vilka mer strategiskt inriktade dokument som kan främja samverkan och utveckling inom området. Med andra ord kan myndigheten bedöma om det finns behov av nationella plandokument och i så fall utarbeta sådana. Utbildningsutskottet har ingen annan uppfattning än regeringen i frågan.

När det gäller förslaget i propositionen om tillgång till högskolebibliotek kan utbildningsutskottet konstatera att förslaget endast innebär redaktionella förändringar i förhållande till 1996 års bibliotekslag och har därför inga invändningar.

Sammanfattningsvis ställer sig utbildningsutskottet bakom propositionen i de aktuella delarna och föreslår att kulturutskottet avstyrker motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 2.

Förskolebibliotek

Propositionen

Regeringen lämnar inga förslag eller bedömningar om förskolebibliotek i propositionen.

Motionen

I kommittémotion 2012/13:Kr9 av Bengt Berg m.fl. (V) yrkande 8 begärs att förskolans behov av bibliotek ska regleras i lag. Motionärerna hänvisar bl.a. till vikten av att små barn kommer i kontakt med böcker och litteratur på ett tidigt stadium.

Utskottets ställningstagande

Frågan om förskolebibliotek tas inte upp i propositionen. Utbildningsutskottet har dock nyligen avstyrkt ett liknande yrkande i betänkandet Skolväsendet (bet. 2012/13:UbU7 s. 49) varvid bl.a. följande anfördes. Förskolan ska enligt 8 kap. 2 § skollagen stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Enligt Läroplan för förskolan (Lpfö 98, reviderad 2010) ska förskolan främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. I läroplanen har man förtydligat målen för barnens språkliga, kommunikativa och matematiska utveckling samt för naturvetenskap och teknik. På så sätt har ambitionerna för lärandet höjts,

och det har blivit tydligare vad varje barn har rätt att få med sig från förskolans verksamhet. Utbildningsutskottet har tidigare ansett att det är angeläget att stimulera även förskolebarnens intresse för läsning och litteratur. Att uppställa ett krav på bibliotek även för förskolor är dock inte möjligt av praktiska skäl, enligt utskottet. Utbildningsutskottet framhöll vidare att det inte finns någonting som hindrar huvudmannen att se till att även förskolebarnens behov av böcker tillgodoses (bet. 2009/10:UbU21 s. 60).

Utbildningsutskottet har inte ändrat uppfattning i frågan och föreslår att kulturutskottet avstyrker motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 8.

Stockholm den 18 juni 2013

På utbildningsutskottets vägnar

Tomas Tobé

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tomas Tobé (M), Ibrahim Baylan (S), Betty Malmberg (M), Louise Malmström (S), Jan Ericson (M), Thomas Strand (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Tina Acketoft (FP), Gunilla Svantorp (S), Roger Haddad (FP), Jabar Amin (MP), Carina Herrstedt (SD), Rossana Dinamarca (V), Adnan Dibrani (S), Emil Källström (C) och Annika Eclund (KD).

Avvikande meningar

1. Skolbibliotek (S)

Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Thomas Strand (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Gunilla Svantorp (S) och Adnan Dibrani (S) anför:

Bibliotekens användare är beroende av biblioteksanställda med adekvat kompetens för sina respektive arbetsuppgifter. Inte minst tydligt har detta behov blivit i ljuset av den kritik som Skolinspektionen riktat mot bristande kompetens vid vissa skolbibliotek. Biblioteksanvändarna anser att det allra viktigaste i ett bibliotek är personalen; att den är kunnig och ger ett bra bemötande.

Även Kungl. biblioteket har slagit fast att personalen på folkbiblioteken är viktig för kvaliteten på verksamheten. 2012 års biblioteksstatistik visar att de kommuner som har fler årsarbetare än riksgenomsnittet, som är en halv anställd per 1 000 invånare, generellt sett har högre nyckeltal för verksamheten, t.ex. barnboksutlån per barn i kommunen. En bestämmelse om kompetens bör därför införas i den nya bibliotekslagen. Nedanstående formulering är inspirerad av en bestämmelse med motsvarande innehåll i Finlands bibliotekslag. Vi föreslår därför en ny bestämmelse med följande lydelse:

Kompetens

X § Biblioteksväsendet ska ha tillräckligt många anställda med relevant kompetens. Regeringen eller den myndighet regeringen får besluta bestämmelser om behörighetskrav för bibliotekspersonal.

Det är centralt att alla elever har tillgång till bibliotek med utbildad personal. I den nya skollagen (2010:800) fastslås att det ska finnas tillgång till ett skolbibliotek på varje skola. Förväntningarna på den nya skollagen var stora när det gällde skolbiblioteken. Kungl. bibliotekets skolbiblioteksstatistik blev därför en stor besvikelse. Kartläggningen visar på en ojämlik skolbibliotekssituation och att hälften av Sveriges elever saknar tillgång till bemannade skolbibliotek. Skolbibliotek bemannade med kompetenta bibliotekarier är en viktig resurs för elevers lärande och utveckling. Dessutom visar kartläggningen att endast fyra av tio elever har tillgång till ett skolbibliotek som är bemannat minst 20 timmar per vecka.

Vi socialdemokrater kräver att lagen följs och att skolbiblioteken dessutom bemannas. En bokhylla i en korridor är inget skolbibliotek. Det är också viktigt att följa upp hur skollagen efterlevs, och liksom Sacoförbundet DIK efterfrågar vi statistik, uppföljning och forskning.

Kungl. biblioteket bör också få i uppdrag att ta fram en strategi för att alla skolor ska ha bemannade skolbibliotek av hög kvalitet. Skolinspektionen ska följa efterlevnaden av skollagen.

Därmed anser vi att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2012/13:Kr8 (S) yrkandena 3 och 7.

2. Skolbibliotek (MP)

Jabar Amin (MP) anför:

Skolbiblioteken är viktiga när det gäller att främja läsandet både i grundskolan och i vuxenutbildningen. Svenska elevers läsförmåga har försämrats under flera år, vilket får allvarliga konsekvenser för framför allt den enskilda individen, men också för samhället i stort. Det behövs insatser för att vända trenden. I skollagen (2010:800) finns kravet att alla skolor ska ha tillgång till skolbibliotek. Jag vill att det i bibliotekslagen formuleras krav på bemanning i skolbiblioteken. För att elevers lärande ska bli meningsfullt behövs personal som är specialiserad på informationshantering, urval och analys. Genom sådan personal blir skolbiblioteken ett forum för eleverna att stärka sin läsning, och de får också möjlighet att med hjälp av bibliotekarien utveckla förmågan att förstå och analysera text, kritiskt granska innehåll och sätta in innehållet i relevanta sammanhang.

Därmed anser jag att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2012/13:Kr11 (MP) yrkande 4.

3. Skolbibliotek (V)

Rossana Dinamarca (V) anför:

Skolbiblioteken fyller en alldeles egen funktion. Tyvärr har även skolbiblioteken fått känna på kalla vindar när det ska sparas pengar, både i kommunala skolor och i friskolor. Enligt skollagen (2010:800) ska alla elever ha tillgång till skolbibliotek. Det är ett viktigt steg framåt, men eftersom kraven för att uppfylla detta är låga har många skolor valt att ha ett nödtorftigt bokbestånd i stället för ett riktigt skolbibliotek med utbildad personal. Bristerna är stora vad gäller tillgång till både skolbibliotek och, i än högre grad, kompetenta skolbibliotekarier.

Det är elevernas behov som ska stå i centrum vid utformningen av skolbibliotek. Biblioteken är inte enbart ett verktyg för att förbättra elevernas läsförmåga och deras förmåga att ta till sig olika kunskaper. Det handlar lika mycket om att ge eleverna möjlighet att möta skönlitteraturen på egna villkor. Skolbibliotekens roll och uppgift måste förtydligas och lyftas fram. Det ska finnas en tydlig definition av ett skolbibliotek, och i skollagen ska anges regler för tillgänglighet, kvalitet, öppettider, personal m.m. Särskilt viktigt är att det finns bestämmelser om personalens utbildning och att dess arbete ska vara en integrerad del av pedagogiken.

Därmed anser jag att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 7.

4. Högskolebibliotek (V)

Rossana Dinamarca (V) anför:

Jag vill att en nationell biblioteksplan tas fram för alla offentligt ägda eller understödda bibliotek, således även högskole- och folkhögskolebibliotek. Planen ska samordna systemen och skapa överskådlighet i biblioteksfloran och säkerställa en likvärdig biblioteksstandard och biblioteksservice över hela landet. Planen ska innebära ett stöd för att främja bibliotekens planering, styrning och uppföljning. Enligt Svensk biblioteksförning kan sådant stöd ”ges genom att den nationella biblioteksmyndigheten bidrar med att utveckla verktyg och metoder, t.ex. bättre kvalitetsmått och indikatorer för att mäta bibliotekens verksamhet. Uppföljning och utvärdering kan förbättras via forsknings- och utvecklingsinsatser samt medverkan i framtagnandet av kvalitetssystem”.

Även Kulturrådet tar upp frågan om en nationell biblioteksplan i sitt remissvar med anledning av den utredning (Ds 2012:13) som ligger till grund för propositionen, och anför följande. ”I syfte att ge alla tillgång till landets samlade resurser ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka med utgångspunkt i den nationella biblioteksplanen.”

Därmed anser jag att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 2.

5. Förskolebibliotek (V)

Rossana Dinamarca (V) anför:

Det krav på skolbibliotek som finns i dag gäller tyvärr inte förskolan. Det kan möjligen ha varit förståeligt så länge skolbiblioteken definierades enbart som instrument för rent pedagogiska ambitioner och så länge förskolan inte omfattades av principen om det livslånga lärandet. I dag är läget ett annat. Förskolans uppgift är mycket vidare än att bara omfatta det rena lärandet. Vi vet i dag vilken betydelse det har även för de mycket små barnen, deras kreativitet och fantasi, och i förlängningen för deras framtida möjligheter i samhället, att de kommer i kontakt med böcker och litteratur på ett tidigt stadium, långt innan de själva kan läsa. Ansvar för förskolebarnens ständiga tillgång till böcker och att löpande förnya bokbeståndet måste ligga på förskolans ledning, och inte på den enskilda förskolläraren. Förskolans behov av bibliotek bör tillgodoses i lagen.

Därmed anser jag att kulturutskottet bör tillstyrka motion 2012/13:Kr9 (V) yrkande 8.